

IMVO Convenant Voedingsmiddelen

IMVO Convenant Voedingsmiddelen

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	7
IMVO Convenant Voedingsmiddelen	11
Uitgangspunten	15
Afspraken	21
Artikel 1. Doel van het convenant	21
Artikel 2. IMVO-risicomanagement	21
Artikel 3. Monitoring en voortgangsverslag	25
Artikel 4. Bevordering betrokkenheid bedrijven	27
Artikel 5. Rol van Maatschappelijke organisaties, Vakbonden en Overheid	28
Artikel 6. Toepasselijk recht en afdwingbaarheid	31
Artikel 7. Geschillenbeslechting	31
Artikel 8. Financiering	32
Artikel 9. Governance	32
Slotbepalingen	35
Artikel 10. Looptijd	35
Artikel 11. Opzegging	35
Artikel 12. Toetreding andere organisaties en aansluiting steunbetuigers	35
Artikel 13. Geheimhouding en openbaarmaking	36
Aldus overeengekomen en getekend te Den Haag op 29 juni 2018	37
Bijlagen	39
1 - Essentiële vragen IMVO-risicomanagement	41
2 - Beschrijving van thematische projecten	45
3 - 'Format' voor informatie over IMVO-risico-management per thema dat Partijen aan bedrijven ter beschikking kunnen stellen	51
4 - Mededinging	53
5 - Samenstelling van de werkgroep	67

Management- samenvatting

Managementsamenvatting

Bedrijven kunnen in productielanden te maken krijgen met omstandigheden waarin schade wordt toegebracht aan fundamentele zaken zoals mensenrechten, veiligheid en milieu. Veel bedrijven en bedrijfstakken spannen zich daarom in voor Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen en duurzaam ketenbeheer. De maatschappij verwacht dit van hen. Bovendien is dit vastgelegd in internationale richtlijnen en verplichtingen zoals de Uitgangspunten van de Verenigde Naties voor Bedrijfsleven en Mensenrechten, de Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling en de Fundamentele Arbeidsnormen van de Internationale Arbeidsorganisatie.

Met dit convenant streven Partijen ernaar om in de voedingsmiddelenketens binnen een ambitieuze en realistische termijn van drie tot vijf jaar substantiële stappen van verbetering te bereiken voor groepen die negatieve effecten ervaren.

De Brancheorganisaties zetten zich in voor een proces van aantoonbare versterking van IMVO-risicomanagement bij hun direct of indirect aangesloten leden. Zij zullen hun leden daarbij ondersteunen en dragen door Partijen geïdentificeerde aanbevelingen en verbetermogelijkheden aan hun leden over. Doel is dat alle direct of indirect bij de Brancheorganisaties aangesloten bedrijven binnen de looptijd van het convenant IMVO-risicomanagement uitvoeren.

De Partijen hebben afspraken gemaakt waardoor problemen die bedrijven niet alleen kunnen oplossen gezamenlijk kunnen worden aangepakt. Bij de aanvang van het convenant zullen projecten worden gestart op het vlak van leefbaar loon en klimaatverandering. De betrokken Vakbonden en Maatschappelijke organisaties leveren op basis van hun kennis en netwerk specifieke ondersteuning aan deze projecten. Zij kunnen hun lokale partners betrekken bij de uitvoering daarvan. De Overheid kan desgewenst met overheden in productielanden afspraken maken. Aan de projecten doen ook individuele bedrijven mee. De bedrijven geven daartoe inzicht in hun keten.

De Partijen maken ieder jaar een verslag van de activiteiten in het kader van het convenant en van de voortgang van de afspraken. Na twee jaar zullen de Partijen de voortgang evalueren. Als de resultaten achter blijven bij de verwachtingen zullen aanvullende maatregelen worden genomen.

IMVO Convenant Voedingsmiddelen

IMVO Convenant Voedingsmiddelen

Partijen,

1. De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, handelend in de hoedanigheid van bestuursorgaan, hierna te noemen: BHOS,
2. De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, handelend in de hoedanigheid van bestuursorgaan, hierna te noemen: LNV,

partijen 1 tot en met 2 hierna gezamenlijk te noemen: ‘de Overheid’,

3. Centraal Bureau Levensmiddelenhandel, hierna te noemen CBL, gevestigd te Leidschendam, rechtsgeldig vertegenwoordigd door dhr. Marc Jansen,
4. Federatie Nederlandse Levensmiddelen Industrie, hierna te noemen FNLI, gevestigd te Den Haag, rechtsgeldig vertegenwoordigd door dhr. Bas Alblas,
5. Koninklijke Nederlandse Specerijenvereniging, hierna te noemen KNSV, gevestigd te Rotterdam, rechtsgeldig vertegenwoordigd door mw. Marianne van Keep,

partijen 3 tot en met 5 hierna gezamenlijk te noemen: ‘Brancheorganisaties’,

6. Federatie Nederlandse Vakbeweging, hierna te noemen FNV gevestigd te Woerden, rechtsgeldig vertegenwoordigd door dhr. Tuur Elzinga,
7. Christelijk Nationaal Vakverbond, hierna te noemen CNV, gevestigd te Utrecht, rechtsgeldig vertegenwoordigd door dhr. Arend van Wijngaarden,

partijen 6 en 7 hierna gezamenlijk te noemen: ‘Vakbonden’,

8. ICCO Cooperation, gevestigd te Utrecht, rechtsgeldig vertegenwoordigd door dhr. Marinus Verweij,
9. Global March Against Child Labour, gevestigd te Den Haag, hierna te noemen Global March, rechtsgeldig vertegenwoordigd door dhr. Frans Roselaers,
10. Stichting Woord en Daad, gevestigd te Gorinchem, hierna te noemen Woord en Daad, rechtsgeldig vertegenwoordigd door mw. Rina Molenaar,

partijen 8 tot en met 10 hierna gezamenlijk te noemen: 'Maatschappelijke organisaties',

11. Stichting IDH Sustainable Trade Initiative, hierna te noemen IDH, gevestigd te Utrecht, rechtsgeldig vertegenwoordigd door dhr. Joost Oorthuizen,

Hierna alle samen te noemen: 'Partijen'.

Uitgangspunten

Uitgangspunten

Overwegende dat:

1. de voedingsmiddelenindustrie en de supermarkten (samen hierna: de voedingsmiddelensector) een belangrijke bijdrage aan de Nederlandse economie leveren. Er werken in totaal zo'n 435.000 mensen voor de twee sectoren en is de omzet van industrie en supermarkten in 2015 respectievelijk 65 en 36 miljard euro. Nederlandse consumenten besteden meer dan 50 procent van al hun uitgaven aan eten en drinken in de supermarkt. De voedingsmiddelenindustrie draagt met een exportwaarde van ruim 35 miljard bovendien flink bij aan de Nederlandse handelsbalans. Andersom kopen Nederlandse consumenten producten uit heel de wereld en zitten in Nederlandse voedingsmiddelen ingrediënten uit heel de wereld;
2. de globalisering in de voedingsmiddelensector niet uitsluitend tot positieve effecten leidt via werkgelegenheid en open economieën in ontwikkelingslanden. Met de handel, productie en consumptie in internationale ketens hangen (potentieel) ook negatieve effecten voor mens, dier, natuur en milieu samen, zoals ook is weergegeven in de MVO sector risicoanalyse, die KPMG in opdracht van BHOS en het ministerie van Economische Zaken uitvoerde¹;
3. het Nederlandse bedrijfsleven als werkgever, producent, exporteur, investeerder, afnemer en samenwerkingspartner zijn bijdrage aan duurzame groei en volwaardige werkgelegenheid in productie- of toeleveringsketens buiten Nederland verder wenst te versterken;
4. het daartoe nodig is om ook vanuit het perspectief van (potentieel) benadeelden naar het functioneren van bedrijven te kijken;
5. het primair aan bedrijven is om hun maatschappelijke verantwoordelijkheid vorm te geven, maar dat er ook bedrijfsoverstijgende kwesties zijn, bij de aanpak waarvan de Brancheorganisaties, Maatschappelijke organisaties, Vakbonden en de Overheid de bedrijven kunnen ondersteunen;
6. Partijen de *OESO-Richtlijnen voor multinationale ondernemingen* ('OESO-Richtlijnen')² en de *United Nations Guiding Principles for Business and Human Rights* ('UNGPs')³ erkennen als kader voor internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO) en dat van bedrijven op basis hiervan wordt verwacht dat zij

---

1 KPMG (2014) *MVO Sector Risico Analyse. Aandachtspunten voor Dialoog*.

2 OESO (2011) *OESO-Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen. Aanbevelingen voor verantwoord ondernemen in een mondiale context*.

3 United Nations (2011) *UN Guiding Principles for Business and Human Rights*.

- risico's op negatieve effecten voor mens, dier, natuur en milieu in hun waardeketens gezien vanuit het perspectief van mogelijke benadeelden;
7. onder due diligence, oftewel IMVO-risicomanagement, het proces wordt verstaan waarin bedrijven de daadwerkelijke en mogelijke negatieve impact van hun handelen identificeren, voorkomen en verminderen alsmede verantwoording afleggen over hoe zij omgaan met de geïdentificeerde risico's op mens, dier, natuur en milieu. Bij de uitwerking van IMVO-risicomanagement staan niet de risico's voor het bedrijf centraal, maar de rechten van, en de mogelijke en daadwerkelijke risico's op negatieve impact voor, andere belanghebbenden, zoals werknemers en lokale gemeenschappen⁴;
  8. IMVO-risicomanagement is gedefinieerd in de OESO-richtlijnen alsook in de UNGPs;
  9. Partijen het belang onderschrijven van het zetten van stappen op basis van 'IMVO-risicomanagement'. Het doen van IMVO-risicomanagement is een verantwoordelijkheid voor ieder bedrijf;
  10. IMVO-risicomanagement enerzijds dient om negatieve effecten in de voedingsmiddelenketen te kunnen identificeren, te voorkomen of te herstellen. Anderzijds om een bijdrage te leveren aan de *Sustainable Development Goals* (SDGs)⁵, met name de doelen omtrent armoedebestrijding (1), voedselzekerheid (2), gezondheid (3), goede werkgelegenheid (8), verantwoorde productie en consumptie (12), het tegengaan van klimaatverandering (13), behoud en duurzaam gebruik van de oceanen, de zeeën en de maritieme hulpbronnen (14), en duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen (15);
  11. er in de voedingsmiddelensector op het vlak van IMVO een scala aan internationaal breed gedragen standaarden, certificeringsschema's en keurmerken beschikbaar is en dat het, vanwege draagvlak en doelmatigheid, van belang is om deze, waar mogelijk en – voor zover in overeenstemming met de vereisten voor zorgvuldig IMVO-risicomanagement – te benutten bij het uitvoeren en aantonen van IMVO-risicomanagement;
  12. voor zowel de nationale overheid als de Europese Unie een specifieke rol is weggelegd als wetgever en handhaver, ook in geval van geïmporteerde voedingsmiddelen;

---

4 Op basis van: SER (2014) *Themarapportage Due diligence*. Waar in het vervolg van deze tekst wordt gesproken van IMVO-risicomanagement kan ook 'due diligence' worden gelezen.

5 United Nations (2015) Sustainable Development Goals.

13. partijen daarom bereid zijn afspraken te maken in een convenant, dat een aantal gezamenlijk te zetten stappen beschrijft voor verdere invulling van internationale maatschappelijke verantwoordelijkheid van bedrijven in de sector⁶;
14. partijen het SER-advies over sectorconvenanten als uitgangspunt nemen⁷;
15. partijen met dit convenant geen marktbeperkende of concurrentieverminderende afspraken nastreven. Zij hebben niet de intentie om de mededinging op de markt(en) voor voedingsmiddelen ten nadele van de consument te beperken⁸.

Onderschrijven het volgende:

16. Het uitvoeren van IMVO-risicomanagement door bedrijven is noodzakelijk om invulling te geven aan hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.
17. Om risico's te identificeren, voorkomen en verminderen dient ieder bedrijf in de voedingsmiddelensector voor zichzelf redelijkerwijs de vragen te kunnen beantwoorden die in bijlage 1 beknopt zijn weergegeven en die zijn ontleend aan de *OECD/FAO Guidance for Responsible Agricultural Supply Chains*⁹. Zij erkennen dat:
  - de plek die een bedrijf inneemt in een of meer ketens tegelijk van invloed is op de wijze waarop IMVO-risicomanagement vorm kan krijgen;
  - het een groei- en leerproces is, waarin andere verwachtingen bestaan jegens grote bedrijven dan jegens het mkb, er meer verwacht kan worden van bedrijven die in ketens actief zijn waarin grotere risico's spelen, en van bedrijven die meer invloed op de keten hebben en/of meer ervaring hebben;
  - in de bestaande managementsystemen van menig bedrijf reeds antwoorden op de in bijlage 1 weergegeven vragen gevonden kunnen worden.
18. De maatregelen die van een bedrijf kunnen worden verwacht om een negatieve impact te herstellen of te voorkomen er mede van afhangen of het bedrijf dit effect heeft veroorzaakt, aan het ontstaan van het effect heeft bijgedragen, of er indirect mee verbonden is.

Komen het volgende overeen:

---

6 Uitzonderd zijn de leden van NVS die zich louter bezig houden met dienstverlening in opdracht van de eigenaren van specerijen, zoals pakhuizen, laboratoria, sterilisatiefaciliteiten en verzekeraars.

7 SER (2014) *Advies IMVO-convenanten*, publ.nr. 14/04.

8 De Brancheorganisaties en bedrijven zullen samenwerken op basis van de notitie van de SER met een toelichting van de mededingingsregels in bijlage 4.

9 OECD/FAO (2016) *Guidance for Responsible Agricultural Supply Chains*.

Afspraken

Afspraken

Artikel 1 - Doel van het convenant

1. Partijen willen binnen de voedingsmiddelensector:
  - a. een proces opzetten van continue versterking en verbetering van IMVO-
risicomanagement en
  - b. samen concrete projecten uitvoeren op complexe thema's waarbij is vastge-
steld dat de verantwoordelijkheid van bedrijven op deze thema's niet door
(individuele) bedrijven alleen effectief kan worden opgepakt. Bij de aanvang
van het convenant zullen projecten worden gestart op het vlak van 1) leef-
baar loon en 2) klimaatverandering. In de uitwerking daarvan zal ook
aandacht worden besteed aan de rol en verantwoordelijkheid van Partijen.
2. Hiermee streven Partijen er ten eerste naar om op specifieke risico's in de
voedingsmiddelenketens binnen een ambitieuze en realistische termijn van
drie tot vijf jaar substantiële stappen van verbetering te bereiken voor groepen
die negatieve effecten ervaren, en, ten tweede, een gezamenlijke oplossing te bie-
den voor problemen op dit vlak die bedrijven zelf niet geheel op kunnen lossen.

Artikel 2 - IMVO- risicomanagement

1. De Brancheorganisaties zetten zich in voor een proces van aantoonbare verster-
king van IMVO-
risicomanagement bij hun direct of indirect aangesloten leden.
Zij zullen hun leden daarbij ondersteunen en dragen door Partijen geïdentifi-
ceerde aanbevelingen en verbetermogelijkheden aan hun leden over.
Doel is dat alle direct of indirect bij de Brancheorganisaties aangesloten bedrij-
ven binnen de looptijd van het convenant IMVO-
risicomanagement uitvoeren dat adequaat is in de in uitgangspunt 17 onderscheiden situatie van het betref-
fende bedrijf.
2. Handreiking en ondersteuning
Ter ondersteuning van bedrijven, met name in het mkb, die behoefte hebben
aan hulp bij het opzetten van hun IMVO-
risicomanagement en aan informatie
die hen kan helpen bij de inventarisatie van (risico's op) negatieve effecten in
hun waardeketen, en aan informatie over de mogelijkheden om deze (risico's
op) negatieve effecten weg te nemen of te verminderen:
  - a. ontwikkelen Partijen op basis van de OESO/FAO Guidance for Responsible
Agricultural Supply Chains binnen drie maanden na de ondertekening van

- het convenant een nader uitgewerkte handreiking die bedrijven in de voedingsmiddelensector kan helpen bij het opzetten en/of versterken/verbeteren van hun IMVO-risicomanagement, inclusief de communicatie/rapportage daarover. In deze handreiking zal een typologie van bedrijfs-situaties worden opgenomen, op basis van de onderscheidende aspecten zoals genoemd in uitgangspunt 17, mede om te verhelderen wat IMVO-risicomanagement inhoudt voor het mkb. Voor wat betreft transparantie wordt met en voor Partijen en de bij het convenant betrokken bedrijven een project gestart omvormen van en aandachtspunten voor transparantie vanuit het bedrijfsleven te inventariseren en onder de aandacht te brengen bij bedrijven;
- b. genereren Partijen per thema IMVO-informatie, inclusief adviezen en handelingsperspectieven voor de aanpak van specifieke risico's in de keten. Deze informatie wordt opgenomen in de handreiking en zal door de Partijen jaarlijks worden geactualiseerd. In bijlage 3 bij onderhavig convenant is geschetst waaruit deze thematische informatie zal bestaan;
  - c. kunnen Brancheorganisaties een beroep doen op de inzet van deskundigheid van de overige Partijen voor het opstellen van nader gespecificeerde handreikingen voor hun achterban;
  - d. brengen Partijen gezamenlijk een overzicht ('matrix') tot stand waarin veelvoorkomende IMVO-risico's, (product)ketens en landen aan elkaar gekoppeld worden om bedrijven te helpen bij het signaleren en prioriteren van risico's en door het bieden van handelingsperspectieven.

Betrekken leden Brancheorganisaties

Om hun leden te betrekken bij het convenant¹:

- e. brengen de Brancheorganisaties het doel en de afspraken van onderhavig convenant aan de orde in alle relevante bijeenkomsten met hun leden. Zij kunnen een beroep doen op de bij onderhavig convenant betrokken Overheid, Vakbonden en Maatschappelijke organisaties om toelichting te geven tijdens deze bijeenkomsten;
- f. zullen Partijen in het eerste jaar van het convenant met leden van CBL een project starten op het vlak van Leefbaar Loon, in ieder geval met leden van FNLI een project starten op het vlak van Klimaatverandering, en in ieder geval met leden van KNSV een project op het snijvlak van klimaatverandering en leefbaar inkomen. De bedrijven die door de Brancheorganisaties

---

¹ De Brancheorganisaties zijn partij bij het convenant. Zij zullen ervoor zorgdragen dat hun leden een actieve rol spelen bij de uitvoering daarvan. Dat geschiedt op meerdere manieren: in reguliere contacten van de Brancheorganisaties met hun leden; in themaprojecten; in stakeholderbijeenkomsten; bij het gezamenlijk aanpakken van problemen die ontstaan bij of naar aanleiding van IMVO-risicomanagement en bij het aanleveren van informatie over de voortgang van de invoering van IMVO-risicomanagement.

zullen worden betrokken zijn in deze projecten bereid om op vertrouwelijke basis en binnen de grenzen van de mededingingsregels de voor het project relevante keteninformatie te delen met Partijen. In dit verband zal bij de start van de uitvoering van het Convenant een vertrouwelijkheidsprotocol worden ondertekend door Partijen en door de organisatie die het Secretariaat verzorgt en tijdens de uitvoering ook door betrokken bedrijven. De mededingingsregels zijn toegelicht in de ter informatie voor Partijen en bedrijven toegevoegde bijlage 4 bij dit convenant.

De themaprojecten worden beschreven in bijlage 2. Zij hebben als doel:

- i het identificeren van concrete handelingsperspectieven voor bedrijven om deze systemische kwesties samen met de Partijen aan te pakken;
  - ii het versterken en verbeteren van IMVO-risicomanagement op deze specifieke onderwerpen;
  - iii inzichten op te doen ten behoeve van a) het doen van IMVO-risicomanagement in het algemeen en b) het opzetten en uitvoeren van andere themaprojecten.
- g. komen Partijen in beginsel twee keer per jaar bijeen met een (voor de geagendeerde onderwerpen) relevant aantal bedrijven die direct of indirect aangesloten zijn bij de Brancheorganisaties voor constructieve stakeholderdialoog over onder andere het vormgeven van IMVO-risicomanagement. De door de Brancheorganisatie betrokken bedrijven worden geacht op vertrouwelijke basis en binnen de grenzen van de mededingingsregels tijdens de dialoog transparant te zijn over de voor het onderwerp relevante aspecten van hun bedrijfsvoering. Deze bijeenkomsten worden door de Stuurgroep georganiseerd en door Partijen gezamenlijk ingevuld. Deze bijeenkomsten zijn belangrijke leer- en inspiratiesessies, waarin onder andere ervaringen worden uitgewisseld over de leerpunten in de thematische projecten en de mogelijke versterking en verbetering van het IMVO-risicomanagement van bedrijven. Waar mogelijk worden in het kader van het doel van het Convenant de uitkomsten in algemene zin breder gedeeld of voor een ieder beschikbaar gesteld. Een actieve relevante bijdrage wordt geleverd door Maatschappelijke organisaties en Vakbonden waarbij zij concrete voorstellen aanbieden om het proces van IMVO-risicomanagement bij bedrijven te verbeteren en alle onderwerpen die Partijen van belang achten voor de verdere verduurzaming van de voedselketens geagendeerd kunnen worden.
- h. komen Partijen in de Stuurgroepvergadering op basis van de output van de stakeholderdialoog tot aanbevelingen voor versterking van het IMVO-risicomanagement van (groepen van) bedrijven. De Brancheorganisaties zullen de naleving van deze aanbevelingen bij hun leden bevorderen en aan de Stuur-

groep verslag doen over de opvolging daarvan. De Stuurgroep kan, mede op basis van de jaarlijkse monitoringsresultaten, ook besluiten tot het opzetten van nieuwe (thema)projecten, zoals beschreven in artikel 2.2.f. Brancheorganisaties zetten zich er voor in dat bedrijven die met deze thema's te maken hebben zich aansluiten bij dergelijke projecten.

Toegang tot herstel/verhaal

- i. Partijen onderzoeken in het eerste jaar van het convenant in een door de Stuurgroep ingestelde werkgroep hoe bedrijven, eventueel op branche- of sectorniveau, in overeenstemming met de UNGP's en de OESO-richtlijnen toegang tot herstel, compensatie, genoegdoening etc. kunnen bevorderen voor hen die in de waardeketen van voedingsmiddelen negatieve impact ervaren in relatie tot hun bedrijfsvoering. De aanbevelingen van de werkgroep zullen ter besluitvorming worden voorgelegd aan de Stuurgroep. Met deze afspraak doen Partijen geen afbreuk aan de mogelijkheden voor hen die negatieve impact ervaren om via het Nationaal Contactpunt voor de OESO-richtlijnen een oplossing te zoeken voor kwesties die zich in concrete gevallen bij de toepassing van de OESO-richtlijnen voordoen.

Vroegtijdige signalering

- j. Met het oog op vroegtijdige signalering agenderen Partijen actief actuele informatie over misstanden in de voedingsmiddelenketen ter bespreking in de Stuurgroep. De Stuurgroep neemt een besluit over een gepast vervolg van Partijen in het kader van het convenant.

Samenwerking met andere initiatieven en actoren

- k. Partijen werken, waar mogelijk, samen met internationale initiatieven die zijn gericht op verduurzaming van de ketens van voor de voedingsmiddelen-sector belangrijke grondstoffen.
- l. Brancheorganisaties, Maatschappelijke organisaties en Vakbonden zetten zich, waar nodig, gezamenlijk in om op basis van de ervaringen in de uitvoering van onderhavig convenant (IMVO-risicomanagement en thematische projecten) verbetering van inhoud of toepassing van veel gebruikte keurmerken, standaarden en certificaten te bepleiten. De Overheid zal de overige Partijen desgevraagd ondersteunen, onder andere door kennisdeling die door de Overheid voor een ieder beschikbaar wordt gesteld. Bedrijven kunnen als onderdeel van de invulling van hun verantwoordelijkheid om IMVO-risicomanagement te doen immers van keurmerken, standaarden en

certificaten gebruik maken, indien en voor zover die een effectief instrument zijn in de aanpak van geïdentificeerde risico's.

- m. Partijen gaan gezamenlijk in dialoog met de grondstofhandelaren (*traders*) over hun rol bij IMVO-risicomanagement in de voedingsmiddelensector in het licht van de belemmeringen die de bedrijven die direct of indirect bij de Brancheorganisaties zijn aangesloten ervaren bij het invullen van hun IMVO-risicomanagement.
- n. Maatschappelijke organisaties, Vakbonden en Overheid zijn in geval van nieuwe wetgeving of andere urgente ontwikkelingen die raken aan de strekking van het convenant, binnen hun mogelijkheden bereid gezamenlijk initiatief te nemen, dat er op gericht is om de leden van de Brancheorganisaties te helpen invulling te geven aan wat deze wetgeving of ontwikkelingen van de bedrijven vragen.

Artikel 3 - Monitoring en voortgangsverslag

1. Ten behoeve van de monitoring van de voortgang van het convenant:
  - a. rapporteren Partijen aan de Stuurgroep over de door hen – en, wat de Brancheorganisaties betreft, ook de door hun leden met name ten aanzien van de in artikel 2.2.h genoemde aanbevelingen – verrichte inspanningen en bereikte resultaten;
  - b. wordt de voortgang van IMVO-risicomanagement bij individuele bedrijven in de sector gemonitord in het licht van het in artikel 2.1 genoemde doel van het convenant. In beginsel leveren de Brancheorganisaties op geaggregeerde wijze de daartoe benodigde informatie. Zij zullen de namen van de bedrijven waarop zij de aggregatie baseerden vertrouwelijk verstrekken aan het Secretariaat en de door deze bedrijven individueel aan de brancheorganisatie verstrekte informatie bewaren om bij de midterm- en eindevaluatie van het convenant steekproefsgewijze verificatie door een onafhankelijk bureau mogelijk te maken²;
  - c. leveren de Brancheorganisaties, ten behoeve van besluitvorming van Partijen over eventueel extra benodigde ondersteuning van bedrijven, informatie aan de Stuurgroep over de door de direct of indirect bij hen aangesloten leden ervaren problemen of belemmeringen bij het opzetten van IMVO-risicomanagement en bij het aanpakken van specifiek geïdentificeerde (risico's op) negatieve effecten;

---

² Informatie door bedrijven verstrekt aan hun brancheorganisatie kan niet zonder toestemming van die bedrijven worden gedeeld met derden.

- d. rapporteren de deelnemers aan de thematische projecten gezamenlijk aan de Stuurgroep over de activiteiten in de die projecten en de bereikte resultaten.
2. Voor de monitoring van de voortgang, conform artikel 3.1.b wordt in kaart gebracht in hoeverre de bedrijven – in de context van hun bedrijfssituatie – voor zichzelf reeds adequate antwoorden kunnen geven op de in bijlage 1 beschreven vragen ten behoeve van IMVO-risicomanagement.³ Partijen zullen daartoe zo spoedig mogelijk in het eerste jaar van de looptijd van het convenant een kosteneffectieve methodiek vaststellen op basis van de in artikel 2.2.a genoemde typologie van bedrijfssituaties. De methodiek zal bedrijven tevens gelegenheid bieden om inzicht te geven in het risicobeheer.
- a. CBL zal de stand van zaken en voortgang bij al zijn leden jaarlijks monitoren conform deze methodiek en daarover geaggregeerd rapporteren aan het Secretariaat.
- b. FNLI zal:
- alle bedrijven die direct of indirect bij haar zijn aangesloten jaarlijks vragen conform deze methodiek de stand van zaken bij haar te melden;
  - aan de hand van de methodiek aanvullende informatie over de stand van zaken bij de achterban verkrijgen uit gezamenlijke en individuele gesprekken met bedrijven en brancheverenigingen;
  - er voor zorgen dat op deze wijze of anderszins conform methodiek gegevens bekend zijn over de stand van zaken bij elk jaar 50 andere bedrijven, gespreid over de onderscheiden typen bedrijfssituaties;
  - de stand van zaken en voortgang bij haar leden met behulp van deze gegevens rapporteren aan het Secretariaat.
- c. KNSV zal al haar leden jaarlijks vragen conform deze methodiek de stand van zaken bij het Secretariaat te melden. Het Secretariaat zal namens de KNSV geaggregeerd rapporteren aan de Stuurgroep.
- d. Een eerste monitoring vindt plaats aan het eind van het eerste jaar van de looptijd van het convenant, op basis van informatie die langs bovenbeschreven weg is verkregen door de Brancheorganisaties.
3. Het Secretariaat maakt ten behoeve van besluitvorming in de Stuurgroep jaarlijks een rapport over de voortgang. In dit rapport worden de bevindingen uit artikel 3.1. gepresenteerd, en vormen deze, aangevuld met signalen vanuit de vroegtijdige signalering aanpak (artikel 2.2.j) en de stakeholderbijeenkomsten

---

³ Het gaat hier om procesmonitoring. Wat het antwoord op de vragen feitelijk is, wordt in de monitoring niet geregistreerd. Wel dient te worden beoordeeld (en bij de verificatie geverifieerd) of de strekking van het antwoord (de soort gegevens waarover het bedrijf beschikt, de wijze waarop het die in IMVO-risicomanagementproces actief toepast en de aantoonbaar in werking zijnde proceselementen van het IMVO-risicomanagement) in het kader van het in de context van het bedrijf vereiste IMVO-risicomanagement adequaat is.

(artikel 2.2.g) de basis voor aanbevelingen voor activiteiten in het kader van het convenant. De Stuurgroep baseert hierop de inzet en de activiteitenplanning van het volgende jaar.

4. De Stuurgroep doet jaarlijks publiek verslag van de voortgang van de uitvoering van het convenant.
5. Aan het eind van het tweede jaar en aan het eind van het vijfde jaar van de looptijd van het convenant zal de Stuurgroep een onafhankelijk bureau opdracht geven voor een mid-term evaluatie, respectievelijk eindevaluatie van de effectiviteit het convenant op het terrein van IMVO-risicomanagement, zowel in algemene zin als in de thematische projecten. In deze analyse worden ook bovenstaande monitoringsresultaten meegenomen en steekproefsgewijs geverifieerd.
6. Voor de voortgang van IMVO-risicomanagement bij bedrijven die direct of indirect zijn aangesloten bij de Brancheorganisaties hebben Partijen als mid-term evaluatiecriterium afgesproken dat ten minste 110 bedrijven IMVO-risicomanagement zullen uitvoeren in lijn met de beschrijving (bijlage 1) in het convenant. Deze bedrijven vertegenwoordigen 50 procent of meer van de omzet per brancheorganisatie. Partijen zullen binnen drie maanden na inwerkingtreding van het convenant nadere afspraken maken over de operationalisering van dit criterium.
7. Indien de midtermevaluatie aanleiding geeft tot gerede twijfel in de Stuurgroep over de haalbaarheid van de doelen van het convenant of over de geschiktheid van de monitoringsgegevens om over de haalbaarheid van de doelen een uitspraak te doen, dan zullen Partijen zich beraden over aanvullende afspraken. De Brancheorganisaties zullen in dat geval een Plan van aanpak voorleggen aan de Stuurgroep waarin zij aangeven hoe de doelen van het convenant volgens hen (alsnog) kunnen worden bereikt. De Stuurgroep legt op basis van dit Plan van aanpak, conform het tweede en derde lid van artikel 9, een voorstel ter besluitvorming voor aan de Vergadering van Partijen over de noodzakelijke wijzigingen in haar werkplan of in het convenant.

Artikel 4 - Bevordering betrokkenheid bedrijven

1. De Brancheorganisaties spannen zich maximaal in opdat alle direct of indirect bij hen aangesloten bedrijven zich committeren aan de afspraken in dit convenant. Zij zullen alle bedrijven die direct of indirect bij hen zijn aangesloten, binnen 3 maanden na ondertekening van het convenant, informeren over (de betekenis van) het convenant. In het geval van de FNLI zijn de bestuursleden tevens de vertegenwoordigers van bij de FNLI aangesloten brancheverenigingen,

en bereid om binnen hun branche als ambassadeur van het convenant op te treden.

2. Het belang van naleving van het convenant zal een regulier agendapunt zijn op de Algemene Ledenvergaderingen en bestuursvergaderingen van de Brancheorganisaties.
3. Voor het welslagen van de door Partijen gedurende de looptijd van het convenant gezamenlijk opgezette thematische projecten dragen de Brancheorganisaties er zorg voor dat in die projecten voldoende leden zullen participeren.
4. Ook dragen de Brancheorganisaties zorg voor deelname van een goede vertegenwoordiging van hun leden aan de stakeholderbijeenkomsten van het convenant.
5. De gezamenlijke Partijen zullen bedrijven die in Nederland actief zijn in de voedingsmiddelensector, maar niet zijn aangesloten bij CBL, FNLI of KNSV, actief benaderen om ook hun steun en commitment aan het convenant te verklaren. Hiertoe wordt binnen een half jaar na ondertekening van het convenant actie ondernomen.
6. Indien een (deel van een) branche achterblijft in de voortgang, zullen de Brancheorganisaties deze rechtstreeks aanspreken op het feit dat het convenant mede namens hen is ondertekend.
7. De voortgang van het convenant zal jaarlijks worden besproken in een bestuurlijk overleg tussen de Minister voor BHOS, de Minister van LNV, de bestuurders van de betrokken Vakbonden en van de Maatschappelijke organisaties en de bestuurders van de Brancheorganisaties in de sector. Hiervan wordt een publiek verslag opgemaakt.

Artikel 5 - Rol van Maatschappelijke organisaties, Vakbonden en Overheid

1. De Maatschappelijke organisaties en Vakbonden:
  - stellen in het algemeen, waar mogelijk, hun kennis en expertise ter beschikking in het kader van het doel van onderhavig convenant;
  - brengen de afspraken en uitgangspunten in dit convenant ook actief te berde in hun achterbannen, coalities en (internationale) netwerken;
  - brengen nieuwe inzichten die van belang zijn voor het IMVO-risicomanagement van bedrijven in de voedingsmiddelensector via de Stuurgroep onder de aandacht van Partijen en agenderen deze wanneer (gezamenlijk) handelen van Partijen geboden is, bijvoorbeeld in de vorm van het initiëren van een themaproject;

- zullen in het bijzonder ten aanzien van de thematische projecten een actieve bijdrage leveren om te komen tot handelingsperspectief voor bedrijven;
  - zullen de eigen lokale netwerken inschakelen ten behoeve van de projecten;
  - zijn rond actuele cases bereid om kennis te delen met andere partijen en bedrijven die bij de Brancheorganisaties aangesloten zijn;
  - zijn bereid om, conform artikel 2.2.j, in de Stuurgroep tijdig melding te maken van signalen over waargenomen misstanden in de sector (vroegtijdige signalering);
  - zullen, waar mogelijk, informatie ontsluiten voor bedrijven over projecten met lokale partners aan het begin van productieketens. Waar deze projecten specifiek relevant zijn voor de voedingsmiddelensector zullen zij aangeven of en hoe bedrijven daar bij kunnen aansluiten;
  - zijn bereid om op verzoek van de Brancheorganisaties te participeren in workshops/bijeenkomsten met bedrijven over IMVO-risicomanagement. Partijen zullen overleggen welke maatschappelijke organisatie of vakbond in het specifieke geval het best kan participeren;
  - ondersteunen actief de overige partijen bij het benaderen van bedrijven in de voedingsmiddelensector die niet zijn aangesloten bij de Brancheorganisaties;
  - brengen hun kennis en expertise in in het kader van de totstandbrenging van de in artikel 2.2.a genoemde handreiking en de in 2.2.b genoemde thematische informatie voor het IMVO-risicomanagement van bedrijven in de voedingsmiddelensector.
  - dragen bij aan het opstellen van een matrix zoals beschreven in artikel 2.2.d.
2. In aanvulling op de afspraken waar Partijen zich aan verbinden in het covenant zullen de ministeries van Buitenlandse Zaken en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit namens de Overheid:
- cf. artikel 2.2.j in de Stuurgroep tijdig melding maken van signalen over (bij de posten) waargenomen misstanden in de sector (vroegtijdige signalering) en in de Stuurgroep actuele ontwikkelingen delen met de andere partijen;
  - nieuwe inzichten die van belang zijn voor het IMVO-risicomanagement van bedrijven in de voedingsmiddelensector via de Stuurgroep onder de aandacht van Partijen brengen en deze agenderen deze wanneer (gezamenlijk) handelen van Partijen geboden is, bijvoorbeeld in de vorm van het initiëren van een themaproject;
  - ten behoeve van de Partijen, waar dat opportuun is, het postennetwerk gebruiken voor eventuele verificatie van signalen over misstanden in de sector;
  - (lokale) informatievoorziening en contact met (lokale) overheden faciliteren;

- actief participeren in de thematische projecten, zoals beschreven in artikel 2.2.f;
- samen met overige partijen, actief bedrijven in de voedingsmiddelensector benaderen die niet zijn aangesloten bij de Brancheorganisaties;
- de discussie over mededinging en duurzaamheid te agenderen op Europees niveau;
- zoals afgesproken in het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen de kennis onder inkopers om het Internationale Sociale Voorwaarden (ISV)-beleid toe te passen in verschillende fases van het inkoopproces bevorderen;
- zich inzetten om in de aanpassing van de criteria voor MVI Catering het IMVO-convenant mee te nemen, mede in het licht van de lessen die voortkomen uit initiatieven en pilots op het vlak van MVI in andere sectoren, bijvoorbeeld in de natuursteensector;
- bijdragen aan het opstellen van een matrix, zoals beschreven in artikel 2.2.d.

BHOS zal:

- via het postennetwerk en economische diplomatie de ondertekenaars van dit convenant ondersteunen bij het implementeren van hun IMVO-beleid, onder meer door het geven van voorlichting over IMVO in de lokale context en zich toe te leggen op economische MVO-diplomatie in het kader van hun economische relaties;
- de Tweede Kamer actief informeren over het belang van het convenant in het licht van het duurzaamheids- en IMVO-beleid van de overheid;
- als onderdeel van het Nederlandse beleid in bilaterale en multilaterale relaties proactief het convenant uitdragen op internationaal niveau (EU, OESO, ILO, VN) om internationale navolging van deze samenwerking tussen publieke, private en maatschappelijke partners te bevorderen, bij te dragen aan een internationaal gelijk speelveld voor IMVO-risicomanagement, en mogelijk te maken dat een beroep kan worden gedaan op deze relaties indien dat nodig wordt geacht in het kader van dit convenant;
- EU- en OESO-lidstaten oproepen om conform OESO-richtlijnen en UNGP's te werken en om te komen tot adequate handhaving van de bestaande wetgeving die lokaal op de voor dit convenant relevante thema's de basis dient te zijn;
- IMVO breed stimuleren via handelsmissies en, waar juridisch mogelijk, aanbestedingen;
- LNV zal jaarlijks in het kader van onderhavig convenant een overleg organiseren met de landbouwraden in landen waar grondstoffen vandaan komen die voor de uitvoering van onderhavig convenant relevant zijn.

Artikel 6 – Toepasselijk recht en afdwingbaarheid

1. De afspraken van dit convenant zullen door Partijen in overeenstemming met het geldend internationaal, Europees en nationaal recht worden uitgevoerd.
2. De volgende bij dit convenant behorende bijlagen maken integraal onderdeel uit van dit convenant:
  - Bijlage 1: Essentiële vragen IMVO-risicomanagement;
  - Bijlage 2: Beschrijving van thematische projecten;
  - Bijlage 3: 'Format' voor informatie over IMVO-risicomanagement per thema dat Partijen aan bedrijven ter beschikking kunnen stellen;Ingeval van strijdigheid tussen het bepaalde in een bijlage en het convenant prevaleert het convenant.
3. Dit convenant is niet in rechte afdwingbaar.

Artikel 7 - Geschillenbeslechting

1. Partijen communiceren niet publiek over hun geschillen zolang de geschillen-procedure loopt.
2. Indien er tussen twee of meer partijen een geschil ontstaat met betrekking tot de nakoming van de afspraken in dit convenant, zullen deze partijen hun geschil allereerst bilateraal trachten op te lossen.
3. Wanneer het niet lukt om bilateraal tot overeenstemming te komen, deelt (delen) de partij(en) die meent (menen) dat een geschil bestaat, dat schriftelijk aan de andere partij(en) mee. De mededeling bevat een aanduiding van het geschil.
4. Binnen twintig werkdagen na de dagtekening van de in het derde lid bedoelde mededeling zendt elke partij zijn zienswijze over het geschil, alsmede een voorstel voor een oplossing daarvan, aan de andere partij(en).
5. Binnen tien werkdagen na afloop van de in het vierde lid genoemde termijn overleggen Partijen in de Stuurgroep over een oplossing van het geschil. Elke partij kan zich door deskundigen doen bijstaan.
6. De Stuurgroep neemt binnen twee maanden een besluit over het geschil. De Stuurgroep zal haar besluit mededelen aan de partijen waartussen het geschil is ontstaan. Het besluit van de Stuurgroep is bindend voor deze partijen. Het is echter niet in rechte afdwingbaar.
7. Het besluit en de mededeling van de Stuurgroep dienen het volgende te omvatten:

- a. een overzicht van de bevindingen en conclusies van de Stuurgroep ten aanzien van het geschil, alsmede de redenen en grondslagen voor die bevindingen en conclusies;
  - b. indien van toepassing, een onderbouwde oproep aan een partij om de niet-nakoming van de afspraken in dit convenant te beëindigen;
  - c. indien van toepassing, een redelijke termijn om de niet-nakoming te beëindigen, afhankelijk van de ernst van de niet-nakoming, maar in principe binnen zes maanden.
8. De partijen waartussen een geschil is ontstaan zullen binnen de gestelde termijn opvolging geven aan het besluit van de Stuurgroep.
  9. Indien een Partij niet binnen de gestelde termijn opvolging geeft aan het besluit van de Stuurgroep, zal de Stuurgroep zo snel mogelijk bijeenkomen met deze Partij om de reden daarvoor te vernemen. De Stuurgroep zal de overige Partijen verzoeken om het Convenant jegens de Partij op te zeggen wanneer deze verwijtbaar tekort is geschoten. Bij instemming van 3/4 meerderheid van Partijen zal de Stuurgroep aan de tekortschietende Partij mededelen dat het Convenant jegens haar wordt opgezegd door de overige Partijen en dat zij geen rechten meer kan ontlenen aan dit Convenant, met inachtneming van een opzegtermijn van twee maanden. Het derde en vierde lid van artikel 11 zijn van overeenkomstig toepassing.
  10. Elke partij draagt de eigen kosten, voortvloeiend uit de procedure van het derde tot en met het negende lid.

Artikel 8 – Financiering

De secretariële ondersteuning van de uitvoering van dit convenant is gebaseerd op een sluitende financiering van een begroting die door Partijen is overeengekomen. De Overheid is bereid om hiervoor een financiële bijdrage beschikbaar te stellen in overeenstemming met de relevante Europese en nationale wettelijke kaders. Daarnaast dragen Partijen de eigen kosten van de activiteiten die nodig zijn voor de uitvoering van dit convenant.

Artikel 9 - Governance

Vergadering van Partijen

1. Alle partijen hebben zitting in de Vergadering van Partijen. De Vergadering van Partijen stelt een Stuurgroep in.
2. De Vergadering van Partijen besluit op basis van consensus over wijziging van het convenant of toetreding van nieuwe partijen.

3. De Vergadering van Partijen geeft akkoord op het jaarlijks werkplan van de Stuurgroep en verleent jaarlijks decharge over het door de Stuurgroep gevoerde beleid.
4. De Vergadering van Partijen adviseert de Stuurgroep inzake haar besluiten over nieuwe projecten, initiatieven en samenwerking met andere partijen en over het beëindigen van projecten die in het kader van het convenant worden uitgevoerd.

Stuurgroep

5. Partijen leggen kwesties die naar hun mening urgent om een reactie vragen, en relevant zijn voor de Partijen en het convenant, voor besluitvorming voor in de Stuurgroep.
6. In de Stuurgroep zijn vier geledingen vertegenwoordigd: Brancheorganisaties, Vakbonden, Maatschappelijke organisaties en Overheid. De Brancheorganisaties hebben vier vertegenwoordigers, de overige geledingen hebben ieder twee vertegenwoordigers in de Stuurgroep.
7. De Stuurgroep ziet namens Partijen toe op de naleving van het convenant en begeleidt de uitvoering. In haar eerste vergadering stelt zij haar eigen werkwijze vast.
8. De Stuurgroep heeft een onafhankelijk voorzitter, niet verbonden aan een der partijen, die door Partijen met consensus wordt gekozen. De voorzitter heeft geen stemrecht.
9. De Stuurgroep streeft naar besluitvorming op basis van consent⁴. Tenzij urgentie zich daartegen verzet, komt een kwestie waarover geen consent mogelijk is in de volgende vergadering van de Stuurgroep terug. In de tussentijd probeert de voorzitter een compromis uit te werken. Indien er opnieuw geen consent kan worden bereikt, beslist de Stuurgroep op basis van meerderheid van stemmen tenzij consent kan worden bereikt over het afvoeren van het onderwerp van de agenda.

Taken Stuurgroep

10. De Stuurgroep besluit over nieuwe projecten, initiatieven en samenwerking met andere partijen die de uitvoering van het convenant kunnen versterken of neemt besluiten over het afsluiten of beëindigen van projecten die in het kader van het convenant worden uitgevoerd. Voorstellen hiertoe worden toegelicht in de halfjaarlijkse Vergadering van Partijen.
11. De Stuurgroep publiceert jaarlijks een verslag over de voortgang van de uitvoering en de bereikte resultaten van het convenant.
12. De Stuurgroep organiseert twee maal per jaar een bijeenkomst van de Vergadering van Partijen waarop de voortgang van het convenant wordt besproken.

---

⁴ Onder consent wordt verstaan een situatie waarin bij geen van de partijen een onoverkomelijk bezwaar tegen een besluit bestaat.

13. Al dan niet aansluitend aan de bijeenkomst van de Vergadering van Partijen organiseert de Stuurgroep in beginsel twee maal per jaar een stakeholderdialoog, zoals beschreven in artikel 2.2.g.
14. De bijeenkomst van de Vergadering van Partijen en de stakeholderdialoog worden technisch voorgezeten door de voorzitter van de Stuurgroep.
15. De Stuurgroep stelt zo spoedig mogelijk na de ondertekening van het convenant een werkgroep in op het vlak van 'toegang tot herstel/verhaal', zoals bedoeld in artikel 2.2.i.

Secretariaat

Voor de uitvoering van haar werk wordt de Stuurgroep bijgestaan door een Secretariaat. Over de werkzaamheden van het Secretariaat hebben Partijen afspraken gemaakt in het kader van hun overeenstemming over de begroting.

Slotbepalingen

Artikel 10 – Looptijd

1. Dit convenant treedt in werking op de datum van ondertekening door Partijen.
2. Dit convenant heeft een looptijd van vijf jaar, ingaande op de in het eerste lid bedoelde datum.
3. Partijen treden uiterlijk zes maanden voor het verstrijken van de looptijd in overleg over voortzetting van dit convenant. Wanneer geen besluit wordt genomen tot voortzetting beëindigt het convenant na het verstrijken van de looptijd.

Artikel 11 – Opzegging

1. Dit convenant kan vanaf twee jaar na ondertekening door ieder der Partijen, onder opgaaf van redenen, schriftelijk worden opgezegd met een opzegtermijn van twee maanden.
2. Indien voor een Partij binnen twee jaar na ondertekening een zodanige verandering van omstandigheden is opgetreden dat deelname aan dit convenant billijkheidshalve op korte termijn behoort te eindigen, kan die Partij het convenant schriftelijk opzeggen, met inachtneming van een opzegtermijn van twee maanden. De opzeggingsbrief moet de verandering in omstandigheden vermelden.
3. Wanneer een partij het convenant opzegt, blijft het convenant voor de overige partijen in stand voor zover de inhoud en de strekking ervan zich daartegen niet verzetten.
4. Ingeval van opzegging van het convenant conform het bepaalde in dit artikel is geen van de partijen jegens een andere partij schadelijktig.

Artikel 12 – Toetreding andere organisaties en aansluiting steunbetuigers

1. Dit convenant staat open voor toetreding van andere organisaties die een bijdrage kunnen leveren aan het bereiken van de door Partijen in dit convenant gestelde doelen. De Vergadering van Partijen besluit over de toelating van nieuwe organisaties als partij.
2. Een organisatie die wenst toe te treden maakt haar verzoek tot toetreding schriftelijk bekend aan de Stuurgroep. Zodra de Vergadering van Partijen

- schriftelijk heeft ingestemd met het verzoek tot toetreding, ontvangt de toetredende organisatie de status van partij van het convenant en gelden voor die partij de voor haar uit het convenant voortvloeiende rechten en verplichtingen.
3. Het verzoek tot toetreding en de verklaring tot instemming worden als bijlage aan het convenant gehecht.
  4. Organisaties die de doelen van het convenant onderschrijven en bereid zijn daaraan een bijdrage te leveren, maar daarvoor geen bestuurlijke verantwoordelijkheid kunnen of willen dragen, kunnen zich aansluiten bij het convenant door een steunbetuigingsverklaring te tekenen.

Artikel 13 - Geheimhouding en openbaarmaking

1. Partijen verbinden zich over en weer om de in het kader van (de uitvoering van) deze overeenkomst uitgewisselde dan wel uit te wisselen informatie geheim te houden en deze geheel noch gedeeltelijk aan enige derde bekend te maken, behoudens voor zover een verplichting tot openbaarmaking voortvloeit uit de wet, een rechterlijke uitspraak of dit convenant.
2. Partijen stemmen hun publieke communicatie over dit convenant en over de uitvoering daarvan gezamenlijk af en zullen daar binnen twee maanden na inwerkingtreding van dit convenant nadere afspraken over maken.
3. Binnen twee maanden na ondertekening van dit convenant wordt de zakelijke inhoud daarvan gepubliceerd in de Staatscourant. In de Staatscourant wordt tevens medegedeeld waar de tekst van het convenant op te vragen is.
4. Van toetreden of opzeggen wordt melding gemaakt in de Staatscourant.

Aldus overeengekomen en getekend te Den Haag op 29 juni 2018

Mw. Sigrid Kaag

Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Mw. Carola Schouten

Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Dhr. Marc Jansen

Centraal Bureau Levensmiddelenhandel

Dhr. Bas Alblas

Federatie Nederlandse Levensmiddelen Industrie

Mw. Marianne van Keep

Koninklijke Nederlandse Specerijenvereniging

Dhr. Tuur Elzinga

Federatie Nederlandse Vakbeweging

Dhr. Arend van Wijngaarden

Christelijk Nationaal Verbond

Dhr. Marinus Verweij

ICCO Cooperation

Dhr. Frans Roselaers

Global March Against Child Labour

Mw. Rina Molenaar

Stichting Woord en Daad

Dhr. Joost Oorthuizen

Stichting IDH Sustainable Trade Initiative

Bijlagen

Essentiële vragen IMVO-risicomanagement

Ontleend aan de OECD/FAO *Guidance for Responsible Agricultural Supply Chains*¹ ('OECD/FAO Guidance').

Naar aanleiding van stap 1 OECD/FAO Guidance, 'Enterprise Management Systems':

1. Heeft het bedrijf voor zichzelf (de medewerkers), voor zijn klanten, toeleveranciers en andere belanghebbenden in zijn productieketen geformuleerd en gecommuniceerd wat, mede op basis van de OESO/FAO Guidance, de eigen uitgangspunten zijn voor 'internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen'?
2. Hoe zijn deze uitgangspunten en de noodzaak om zorgvuldig IMVO-risicomanagement te kunnen doen geïntegreerd in de organisatie van het bedrijf en de manier waarop het bedrijf omgaat met leveranciers, afnemers (klanten) en belanghebbenden in de waardeketen?
3. Op welke wijze is het bedrijf ontvankelijk voor klachten van gedupeerden uit zijn waardeketen en/of bevordert het toegang voor gedupeerden tot klachtenmechanismen elders in de keten?

Naar aanleiding van stap 2 OECD/FAO Guidance, 'Identificeren, beoordelen en prioriteren van risico's':

4. Heeft het bedrijf, mede via publieke bronnen, zoals aangegeven in de Guidance en door de Partijen in de handreiking, en via (lokale) stakeholders inzicht in de volgende gegevens?
  - a. de gebruikte grondstoffen in hun producten en de mogelijk negatieve effecten van de voortbrenging (bijvoorbeeld energie- of watergebruik, of slechte arbeidsomstandigheden of kinderarbeid bij teelt, kweek, groei, pluk...) of het gebruik van deze grondstoffen;
  - b. de landen/regio's waar hun producten worden geproduceerd, of waar hun grondstoffen vandaan komen. En de maatschappelijke risico's/problematiek (bijvoorbeeld corruptie, kinderarbeid) in die landen waarbij het bedrijf via het importeren van producten en grondstoffen betrokken kan raken (= mogelijke negatieve effecten);
  - c. ken (de leverancier van) je leverancier. Per land: om welke (grondstof)leveranciers gaat het (NAW-gegevens) en hoeveel wordt daar (direct of indirect) betrokken;

---

¹ OECD/FAO (2016) *Guidance for Responsible Agricultural Supply Chains*.

- d. de eventuele negatieve (gezondheids)effecten van de door het bedrijf voortgebrachte producten in de gebruiksfase (bij de consument)?
5. Kan het bedrijf met behulp van deze gegevens aangeven met welke (mogelijke) negatieve effecten het via zijn waardeketen daadwerkelijk in verband staat? Gaat dit om 'veroorzaken', 'bijdragen aan', of 'indirect verbonden zijn met'? Wat zijn de bevindingen van de risicoanalyse, specifiek ten aanzien van risico's op het vlak van:
- Mensenrechten.
  - Arbeidsrechten (waar onder kinderarbeid, gedwongen arbeid, vrijheid van vereniging, discriminatie en leefbaar loon).
  - Veiligheid en gezondheid.
  - Voedselzekerheid en voedselkwaliteit.
  - Landrechten en toegang tot natuurlijke hulpbronnen.
  - Milieubescherming en duurzaam gebruik van hulpbronnen.
  - Dierenwelzijn.
6. Kan het bedrijf goed uitleggen hoe het ten aanzien van de geïnventariseerde risico's tot een prioritering is gekomen, aan de hand van vragen:
- a. Hoe groot is de kans op een negatief effect?
  - b. Hoe ernstig is dat effect, in termen van de omvang, het aantal mensen dat het betreft en de mogelijke onomkeerbaarheid van de gevolgen?

Naar aanleiding van stap 3 OECD/FAO Guidance, 'Plan van aanpak':

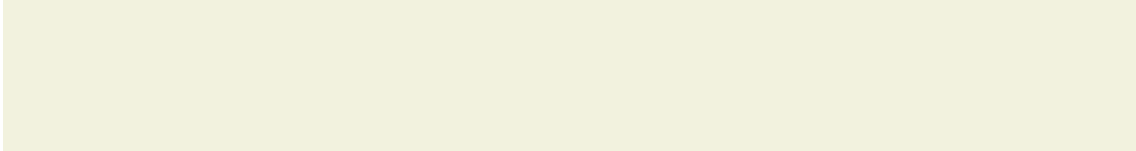
7. Welke maatregelen gaat het bedrijf nemen, met name ten aanzien van één of meer van de risico's die op basis van bovenstaande werkwijze is of zijn geprioriteerd? Onder meer:
- a. Kan het bedrijf aangeven hoe zijn maatregelen zullen leiden tot het wegnemen (of verminderen) van de negatieve effecten?
  - b. Heeft het bedrijf de door Partijen gegeven adviezen opgevolgd? Zo nee, heeft het bedrijf daar goede redenen voor?
  - c. Wanneer de Partijen op dit risico een gezamenlijk project hebben opgezet, participeert het bedrijf daar dan in? Zo nee, heeft het bedrijf daar goede redenen voor?
  - d. Wanneer concrete omstandigheden voor een individueel bedrijf een belemmering vormen om (tijdelijk) de gepaste maatregelen tegen een geïdentificeerd negatief effect in zijn keten te kunnen nemen, kan het bedrijf dat dan goed en transparant motiveren?
8. Heeft het bedrijf zich op de betreffende risico's (ambitieuze) doelstellingen voor verbetering gesteld? Worden deze gemonitord en betrokken bij de beleidsbeslissingen van het bedrijf?

Naar aanleiding van stap 4 OECD/FAO Guidance, 'Verificatie':

9. Hoe zorgt het bedrijf ervoor dat sprake is van een continu verbeterproces?
Onder meer: worden de resultaten van de maatregelen geverifieerd; wordt de aanpak aangepast, indien nodig op basis van de uitkomsten van de verificatie; is er sprake van periodieke herijking van de risico-analyse?

Naar aanleiding van stap 5 OECD/FAO Guidance, 'Rapporteren':

10. In hoeverre is het bedrijf transparant naar het publiek over het uitgevoerde IMVO-risicomanagement (incl. aanpak van risico's)?

Beschrijving van thematische projecten

Leefbaar Loon

Partijen erkennen dat:

- Leefbaar loon een cruciaal thema is: voortgang en verbetering op dit thema is essentieel.
- Leefbaar loon een thema is dat lang niet altijd door individuele bedrijven alleen opgelost kan worden. Veel westerse bedrijven zijn bijvoorbeeld slechts een van de vele afnemers van een leverancier in een productieland. Een gezamenlijke aanpak is dan dus nodig.
- Leefbaar loon potentieel een positief effect heeft op andere sociale thema's, zoals kinderrechten/kinderarbeid, gedwongen arbeid, overwerk en (gender)discriminatie.

Partijen spreken af:

- Een werkgroep zal direct na de ondertekening van het convenant van start gaan met een pilotprogramma op leefbaar loon. De werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers van: brancheorganisatie CBL, de Vakbonden, de Maatschappelijke organisaties en het ministerie voor BHOS.
- De looptijd van het programma is in beginsel vijf jaar en kan desgewenst worden aangepast door de werkgroep:
  - De eerste helft van die termijn is het programma er met name op gericht om inzicht te krijgen in een effectieve aanpak van leefbaar loon problematiek en handelingsperspectieven aan te reiken aan bedrijven.
  - Partijen streven ernaar om uiterlijk bij de midtermevaluatie na twee jaar concrete afspraken te maken over welke doelen – in termen van praktische resultaten ten aanzien van leefbaar loon – Partijen aan het einde van de looptijd van het convenant (vijf jaar na ondertekening) willen bereiken.
- De Partijen streven ten minste naar leereffecten op de volgende oplossingsrichtingen:
  - Bijdragen aan capaciteitsopbouw voor bijvoorbeeld collectieve loononderhandelingen.
  - Bijdragen aan een leefbaar loon in ketens waar bedrijven op verschillende manieren invloed kunnen uitoefenen (omdat zij ofwel enige afnemer zijn van een leverancier ofwel een van vele, hetgeen een heel andere benadering vergt).

- Vormgeven aan een landscapebenadering waarbij de aanpak van leefbaar loon positieve effecten heeft op een bepaalde regio (hierbij wordt ook aansluiting gezocht met andere initiatieven en convenanten).
- Kennis delen over verschillende methodieken voor het berekenen van leefbaar loon en de toepassing hiervan.
- De werkgroep is verantwoordelijk voor het organiseren van kennissessies en het opzetten van projecten. De werkgroep kan die werkzaamheden overlaten aan subwerkgroepen waaraan ook andere partijen kunnen deelnemen, alsmede bedrijven en/of stakeholders die de steunverklaring hebben ondertekend.
- Na vijf jaar zijn in ieder geval vijf projecten afgerond, waar ten minste vijf supermarktorganisaties aan mee doen (mogelijk vertegenwoordigd door de inkooporganisatie).
- Projecten vinden plaats in samenwerking met Partijen en hun lokale partners en voor het thema relevante keurmerken en/of initiatieven. Er wordt zoveel mogelijk voortgebouwd op en aansluiting gezocht bij bestaande initiatieven.
- Het programma begint het eerste jaar na ondertekening met twee projecten. Gedurende de looptijd van het programma worden nieuwe projecten gestart op basis van lessen uit de eerdere projecten. Op deze manier vindt een leerproces plaats dat relevant is voor alle betrokkenen.
- De selectie van projecten wordt door de werkgroep gedaan aan de hand van de volgende vragen:
  1. In welke keten/regio is het thema leefbaar loon voor aan de pilot deelnemende bedrijven een risico?
  2. In welke keten/regio kunnen Partijen of organisaties die de steunverklaring hebben ondertekend vanuit eigen expertise en contacten een bijdrage leveren aan de aanpak van dit risico?
  3. Is er in die keten/regio de mogelijkheid om een pilotproject uit te voeren op een of meer van de hierboven genoemde beoogde leereffecten?
- De werkgroep rapporteert halfjaarlijks aan de Stuurgroep van het convenant. De bevindingen worden betrokken bij de stakeholderbijeenkomsten over IMVO-risicomanagement, zoals gedefinieerd in de convenantstekst.
- De werkgroep publiceert bij de midtermevaluatie van het convenant (twee jaar na ondertekening) op basis van de lessen uit de projecten:
  - een handreiking voor bedrijven voor het aanpakken van het thema leefbaar loon, mede in het licht van het algemene IMVO-risicomanagement van bedrijven.
  - een analyse van resultaten en lessen van potentiële vervolgstappen die bedrijven kunnen nemen om blijvend leefbaar loon aan te pakken in hun ketens.

- Voor de projecten maken Partijen afspraken over projectfinanciering.
- Met dit programma streven Partijen geen marktbeperkende of concurrentieverminderende afspraken na. Zij hebben niet de intentie om de mededinging op de markt(en) voor voedingsmiddelen ten nadele van de consument te beperken.

Klimaatverandering

Partijen erkennen dat:

- Klimaatverandering in de voedingsmiddelensector een cruciaal thema is; het betreft een van de grootste risico's die samenhangt met de bedrijfsvoering in de voedingsmiddelenindustrie.
- Klimaatverandering zowel vraagt om mitigerende maatregelen en maatregelen in de keten die zijn gericht op adaptatie.
- Klimaatverandering risico's met zich meebrengt die meestal niet door individuele bedrijven opgelost kunnen worden. Zowel op het vlak van kennis over het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen als op het vlak van het afwenden van gevaren voor productie en inkomen in ontwikkelingslanden is samenwerking tussen Partijen nodig.
- Mitigatie van en adaptatie aan klimaatverandering positieve neveneffecten hebben voor de mogelijkheden voor landarbeiders en boeren in ontwikkelingslanden om zich een inkomen te (blijven) verwerven en dat het wegnemen van onzekerheid daarover positieve neveneffecten kan hebben op andere thema's, zoals bijvoorbeeld kinderarbeid.

Partijen spreken af:

- Gedurende de eerste zes maanden van de looptijd van het convenant ontwikkelen de Partijen in een werkgroep tenminste twee concrete projecten voor mitigatie van en/of adaptatie aan klimaatverandering in een of meerdere grondstofketen(s), waarin in ieder geval leden van KNSV, en/of FNLI en/of leden van bij FNLI aangesloten brancheverenigingen participeren. De werkgroep bestaat in ieder geval uit vertegenwoordigers van: FNLI, KNSV, vakbond CNV, de maatschappelijke organisaties ICCO en Global March, en IDH en de ministeries voor BHOS en van LNV. Concreet betekent dit in ieder geval:
  - Beschrijving van (de gevolgen van) klimaatverandering in relatie met de keten(s) van (individuele) ondernemers in de voedingsmiddelensector en (potentiële) benadeelden.
  - Beschrijving hoe het project kan bijdragen aan handelingsperspectief voor bedrijven in de Nederlandse voedingsmiddelensector op het vlak van het tegengaan van klimaatverandering (mitigatie) en/of op het vlak van het

- omgaan met de (negatieve) gevolgen van klimaatverandering (adaptatie), met een aanpak waaruit de meerwaarde van een gezamenlijk initiatief blijkt.
- Aangeven welke organisaties (met name ook de aan de projecten deelnemende partijen) welke inbreng gaan leveren. Inclusief het concreet noemen van de bedrijven die zullen meedoen.
  - Planning, begroting en afspraken over projectfinanciering.
- De projecten hebben als doel:
    - het versterken en verbeteren van IMVO-risicomanagement voor (de gevolgen van) klimaatverandering: identificeren van risico's en een aanpak voor adaptatie/mitigatie;
    - het identificeren van concrete handelingsperspectieven ten aanzien van klimaatadaptatie/mitigatie voor bedrijven in samenwerking met de Partijen;
    - het formuleren van lessen die uit de samenwerking in de themaprojecten getrokken kunnen worden voor a. het doen van IMVO-risicomanagement in het algemeen en b. het opzetten en uitvoeren van andere themaprojecten.
  - De werkgroep wordt in beginsel ingesteld voor tweeënehalf jaar, en kan door de Partijen worden verlengd. Het programma begint het eerste jaar na onder-tekening met twee projecten. Gedurende deze periode kunnen nieuwe projecten worden gestart op basis van lessen uit de eerdere projecten of nieuwe informatie vanuit Partijen of bedrijven over klimaatgerelateerde risico's in de productieketen of belemmeringen die bedrijven ondervinden in hun IMVO-risicomanagement. Op deze manier vindt een leerproces plaats dat relevant is voor alle betrokkenen.
  - Voor het opzetten van de projecten richt de werkgroep zich in eerste instantie op de nadere uitwerking en financiering van projectvoorstellen op het vlak van:
    - Verduurzaming van specerijen uit Indonesië (voor samenvatting projectvoorstel zie de kadertekst op pagina 49);
    - Het opzetten van een netwerk voor kennisdeling voor reductie van CO₂-emissies in de keten. In analogie met de ketenregisseur voor MEAT NL, zou een 'kennismakelaar' kunnen worden ingesteld die bestaande kennis over klimaatmitigatie en -adaptatie beter toegankelijk maakt voor individuele bedrijven. Deze zou tevens kennisvragen vanuit het IMVO-risicomanagement van bedrijven (bijvoorbeeld over invloed die bedrijven kunnen hebben op emissie reductie Scope III (in hun productieketen)) naar de relevante kennisinstellingen kunnen doorgeleiden;
    - Het vergroten van de klimaat-weerbaarheid van boeren in kwetsbare ketens. Voorbeelden hiervan zijn koffie, tropische vruchten, cacao, kweekvis. Opwarming van de aarde en veranderende neerslagpatronen zorgen ervoor dat sommige teeltgebieden minder geschikt worden en meer vatbaar voor

infecties en beschadiging. Met afnemers van grondstoffen uit deze ketens worden heldere indicatoren voor klimaatbestendigheid vastgesteld. Ook wordt een handelingsperspectief op het concept en de claim “klimaatneutraal” uitgewerkt.

- Met het opzetten van projecten streven Partijen geen marktbeperkende of concurrentieverminderende afspraken na. Zij hebben niet de intentie om de mededinging op de markt voor voedingsmiddelen ten nadele van de consument te beperken.

Thematisch project Specerijenproductie in Indonesië, op snijvlak van ‘klimaatverandering’ en ‘leefbaar inkomen’

Kaneel, nootmuskaat/foelie en peper zijn veelgebruikte specerijen in de Nederlandse keuken. Deze specerijen worden onder meer in Indonesië geproduceerd door grote aantallen kleine boerenbedrijfjes. Veel van deze boeren hebben moeite om zich een leefbaar inkomen te verwerven. Mede door onvoldoende kennis over – en middelen voor – milieuverantwoord plantagemanagement is de opbrengst per hectare laag. Klimaatverandering leidt in de specerijenproductie bovendien tot extra inkomensonzekerheid. Onverwachte perioden van droogte nopen in Indonesië bijvoorbeeld tot irrigatie. Kleine boerenbedrijfjes kunnen niet zelfstandig hun percelen irrigeren en zijn ook onvoldoende georganiseerd om dat gezamenlijk te doen. Zij verliezen daarvoor een groot deel van hun jaarinkomsten. De onzekerheid over het inkomen leidt tot een waaier aan mogelijke negatieve effecten in de productieketen. Vanuit het perspectief van de afnemers uit zich dat in gebrek aan leveringszekerheid. Uit oogpunt van IMVO-risicomanagement is het van belang om dit perspectief aan te vullen met het perspectief van de mogelijk negatieve effecten voor mens, natuur en milieu in de productieketen. Voorbeelden van deze negatieve effecten zijn:

- De armoede van de boeren en hun gezinnen, die kunnen betekenen dat vrouwen en kinderen, vaak onder slechte arbeidsomstandigheden moeten meewerken om een inkomen te verwerven.
- Kaneel, nootmuskaat en peper worden geteeld in gebieden met een relatief hoge biodiversiteitwaarde die vaak ook fungeren als bufferzone tussen volledig natuurlijke ecosystemen en vormen van landgebruik waarin de biodiversiteitwaarde nihil is, zoals de productie van palmolie en rubber. Voor veel kleine specerijenboeren zijn palmolie en rubber echter een alternatief als zij met de teelt van specerijen geen leefbaar inkomen kunnen verwerven.

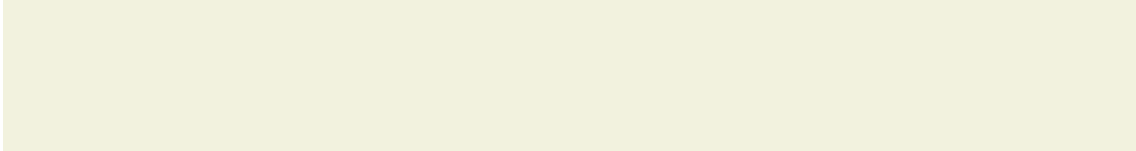
In het kader van het IMVO-convenant voor de voedingsmiddelensector wil de Koninklijke Nederlandse Specerijenvereniging (KNSV) samen met de andere partijen werken aan de totstandbrenging en uitvoering van een *road map* voor duurzamere specerijenproductie in Indonesië. In deze *road map* wil KNSV prioriteit geven aan kaneel, nootmuskaat/foelie en zwarte en witte peper. De *road map* brengt in beeld hoe door samenwerking tussen de Indonesische overheid, Indonesische en Nederlandse bedrijven en maatschappelijke organisaties negatieve effecten in de productieketen van specerijen kunnen worden aangepakt, waar leden van de KNSV individueel weinig invloed op kunnen uitoefenen. De te ontwikkelen *road map* bestaat uit een visie op – en doelstellingen voor – duurzame specerijenproductie in Indonesië en een samenhangend programma met projecten om de geformuleerde doelstellingen te bereiken.

Bij de uitvoering van dit initiatief zal KNSV in Nederland samenwerken met onder andere (leden van) CBL, FNLI, de Vereniging voor de Bakkerijen en Zoetwarenindustrie (VBZ) en eventueel de Vereniging van Nederlandse Cateringorganisaties (VENECA) en Koninklijke Horeca Nederland (KHN), omdat verduurzaming van specerijenketens alleen mogelijk is als voldoende vraag ook daadwerkelijk kan leiden tot meer inkomenszekerheid bij de Indonesische specerijenboeren. De Overheid kan helpen om de Indonesische overheid te betrekken bij de ontwikkeling en implementatie van de *road map*. Verder zal gebruik worden gemaakt van de ervaringen van en synergie worden gezocht door aansluiting bij specerijenprojecten van het Initiatief Duurzame Handel (IDH), ICCO en HIVOS.

In de eerste fase van dit initiatief zullen binnen een jaar na ondertekening de specifieke IMVO-risico's in de productieketen van kaneel, nootmuskaat en peper uit Indonesië in beeld worden gebracht en handelingsperspectieven voor verduurzaming worden geformuleerd die haalbaar zijn en waarvoor draagvlak bestaat bij de Indonesische en Nederlandse stakeholders. Op basis hiervan zal de *road map* worden opgesteld, bestaande uit een visie op – en doelstellingen voor – duurzamere productie van genoemde specerijen in Indonesië en een daarbij passend samenhangend programma van (gezamenlijke) activiteiten.

'Format' voor informatie over IMVO-risicomanagement per thema dat Partijen aan bedrijven ter beschikking kunnen stellen

1. Beschrijving van het thema/issue en de noodzaak er wat aan te doen. Welke richting zou het op moeten?
2. Hoe kan een bedrijf op het spoor komen dat hij betrokken is bij het issue? In welke gevallen/omstandigheden kan het voor het bedrijf aan de orde zijn? Wat zijn indicaties? Wat zijn bronnen (bijvoorbeeld van de Partijen zelf) die het bedrijf kunnen informeren? Hoe kan een bedrijf over dit issue vragen stellen aan zijn leveranciers?
3. In geval van betrokkenheid: welke actie kan een bedrijf ondernemen? Hierbij zowel ingaan op individuele acties, bijvoorbeeld op basis van bestaande, te benoemen tools, maar ook op samenwerking met of aan sluiting bij bedrijfs-overstijgende initiatieven (beschrijven (mate van) bruikbaarheid van te benoemen standaarden, certificeringen, of projecten buiten of binnen het convenant).
4. Met welke indicatoren kan een bedrijf meten of zijn maatregelen effectief zijn?
5. Hoe kan een bedrijf communiceren over zijn IMVO-risicomanagement voor dit thema?

Mededinging

1. Inleiding

Er bestaat behoefte aan een nadere toelichting op (de uitvoering van) het IMVO-convenant Voedingsmiddelen (hierna: het Convenant) binnen de kaders van de mededingingsregels. Het Convenant leidt tot (nieuwe) vormen van samenwerking tussen publieke en private partners, waaronder ook vertegenwoordigende (branche)organisaties en de daarbij aangesloten bedrijven. De Partijen bij het Convenant willen voorkomen dat met deze samenwerking de (Europese) mededingingsregels worden geschonden en hebben hierover ook een statement opgenomen in de tekst van het Convenant.

Om mogelijke issues bij de uitvoering van het Convenant inzichtelijk te maken, heeft het SER-secretariaat deze informatieve bijlage gemaakt.² Hierin wordt onderscheid gemaakt tussen de manier waarop in de context van het Convenant met elkaar wordt samengewerkt (paragraaf 2) en mogelijke samenwerkingsafspraken die ter uitvoering van concrete projecten in de context van het Convenant worden gemaakt (paragraaf 3).

2. Samenwerking in kader van Convenant

Om het doel van het Convenant – zoals omschreven in artikel 1 – te behalen, zullen publieke en private partners moeten samenwerken en zal informatie-uitwisseling tussen de betrokken spelers noodzakelijk zijn. Daarbij moet aandacht worden besteed aan de manier waarop deze informatie-uitwisseling wordt gedaan. Zo kan, afhankelijk van de context, de uitwisseling van concurrentiegevoelige informatie in strijd zijn met het kartelverbod opgenomen in artikel 6 van de Mededingingswet (Mw). Het verschil in de manier waarop de informatie wordt uitgewisseld (mondeling, schriftelijk, via e-mail of een website), is voor een mededingingsrechtelijke beoordeling niet relevant.

Met name in het kader van monitoring van en rapportage over het IMVO-risicomanagementproces van bedrijven kan het noodzakelijk zijn om inzicht te krijgen in bedrijfsgevoelige informatie van bedrijven. Daarbij moet het proces om om te gaan met de uitwisseling van deze concurrentiegevoelige informatie zorgvuldig

---

² Aan de inhoud van deze bijlage kunnen geen rechten worden ontleend.

zijn en moeten er de nodige voorzorgsmaatregelen worden genomen zodat deze informatie niet bij anderen, met name concurrenten, terecht komt. Dit kan bijvoorbeeld door het monitoringproces zo in te richten dat specifiek bedrijfsgevoelige informatie, voor verspreiding, door een onafhankelijke partij (bijvoorbeeld het secretariaat dat de uitvoering van het Convenant faciliteert) wordt geanonimiseerd en geaggregeerd zodat die informatie niet meer herleidbaar is tot een specifieke onderneming.

Op basis van de afspraken in het Convenant is de kans op uitwisseling van bedrijfsgevoelige informatie die strijdig is met de mededingingsregels relatief beperkt omdat individuele bedrijven niet zelf aan tafel zitten bij overleggen en bedrijfsgevoelige informatie van *individuele* bedrijven niet beschikbaar zal komen in het samenwerkingsproces in het kader van het Convenant (deze informatie loopt via de branchevereniging). N.B.: een andere of nadere invulling van deze afspraken in de praktijk zou deze kans kunnen vergroten.

Bij de aanvang van de uitvoering van het Convenant zullen nadere afspraken hierover moeten vastgelegd tussen de Partijen bij het Convenant zoals hoe zij zich zullen gedragen tijdens bijeenkomsten die in het kader van de uitvoering van het Convenant zullen plaatsvinden, zoals plenaire bijeenkomsten en overleggen van Stuurgroep en werkgroepen. Denk hierbij aan afspraken over criteria waaraan vergaderingen en andere discussies zouden moeten voldoen, zoals bijvoorbeeld het voorlezen van een *anti-trust statement*³.

3. Aanvullende afspraken in context van een project

Om het doel van het Convenant te verwezenlijken hebben Partijen ook afspraken gemaakt over specifieke projecten die zij gezamenlijk zullen gaan uitvoeren. De opzet, uitwerking en het concreet beoogde resultaat van de projecten is op het moment van afsluiten van het Convenant nog niet bekend. Op voorhand kan dan ook niet worden aangegeven hoe een dergelijk project en de uitvoering daarvan zich verhoudt tot de mededingingsregels. Het beoordelen of een samenwerkingsinitiatief (op het gebied van duurzaamheid) mag onder de mededingingsregels, is maatwerk.

---

³ In trajecten waarin de SER het secretariaat voert voor de uitvoering van een IMVO-convenant, zoals bij het Convenant Duurzame Textiel en Kleding en de Dutch Banking sector Agreement, zijn voornoemde afspraken vastgelegd in een *Confidentiality Protocol* en een *Assignment Agreement* ondertekend door alle bij dat convenant betrokken ondertekenaars.

Voorop gesteld: spanning met mededingingsregels doet zich pas voor als bedrijven afspraken maken – of ondernemingsverenigingen besluiten nemen – die de concurrentie beperken. Zulke afspraken zijn verboden. Als afspraken die voortkomen uit het gezamenlijke project geen invloed hebben op de concurrentie, zijn deze niet in strijd met de mededingingsregels. Als afspraken de concurrentie wel beperken moet worden nagegaan of wordt voldaan aan de vier cumulatieve vrijstellingscriteria.⁴ Een nadere uitleg van het afwegingskader in het licht van het Visiedocument Mededinging & Duurzaamheid (Visiedocument) van de Autoriteit Mededinging & Consument (ACM) wordt gegeven in paragraaf 4 van deze bijlage.

Er is een voorbeeld van *do's-and-don'ts* opgesteld op basis van een juridisch advies - voor kledingmerken die, rekening houdend met mededingingsregels, willen samenwerken voor het bereiken van een leefbaar inkomen voor werknemers in de textielindustrie. Deze *do's-and-don'ts* zijn een nuttige indicatie voor wat kan en niet kan binnen de regels van mededinging, maar kunnen niet automatisch worden vertaald naar andere sectoren, zoals voedingsmiddelen. Er zijn mogelijke sector-specifieke verschillen.

Voor de Partijen bij het Convenant geldt dat zij te zijner tijd via een *self assessment* moeten vaststellen of hun afspraken in het kader van een specifiek project, waarbij ondernemingen in de zin van de Mededingingswet zijn betrokken, in lijn zijn met de Mededingingswet en niet strijdig met het kartelverbod. De Partijen bij het Convenant blijven zelf ieder voor zich verantwoordelijk voor het naleven van de Mededingingswet. Zij kunnen besluiten om juridisch advies in te winnen.

4. Afwegingskader mededinging en duurzaamheid

Convenanten en andere afspraken om samen te werken aan duurzame groei, kunnen op gespannen voet staan met mededingingsregels. Mededingingsregels beogen te waarborgen dat ondernemingen eerlijk met elkaar concurreren. Concurrentie (ofwel mededinging) prikkelt ondernemingen om producten en diensten aan te bieden tegen de gunstigste voorwaarden zowel in termen van prijs als kwaliteit. Mededinging stimuleert efficiëntie en innovatie en creëert een groter keuzeaanbod voor consumenten.

---

⁴ De afspraak moet bijdragen tot verbetering van de productie of distributie dan wel een technische/economische vooruitgang opleveren; 2. de voordelen die voortvloeien uit de afspraken moeten voor een redelijk deel ten goede komen aan de gebruikers; 3. de concurrentie mag niet verder worden beperkt dan strikt noodzakelijk is; en 4. er moet in de markt voldoende concurrentie overblijven.

De mededingingsregels laten diverse vormen van samenwerken tussen ondernemingen toe, maar duurzaamheidsafspraken zijn niet zonder meer vrijgesteld. In 2016 heeft de toenmalig Minister van Economische Zaken een nieuwe beleidsregel over mededinging en duurzaamheid opgesteld met het doel om meer duidelijkheid te bieden over de beoordeling van duurzaamheidsafspraken door de ACM. De ACM heeft een Visiedocument gepubliceerd om duidelijk te maken welke vormen van samenwerking zijn toegestaan en welke niet. Daarnaast heeft ACM in 2016 haar uitgangspunten bij toepassing van de mededingingsregels gepubliceerd. Inmiddels werkt de Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat aan het wetsvoorstel 'Ruimte voor Duurzaamheidsinitiatieven' om het afwegingskader tussen het consumentenbelang (beschermd door de mededingingsregels) en duurzaamheidsinitiatieven te veranderen om zodoende duurzaamheidsinitiatieven vaker doorgang te kunnen laten vinden.⁵

4.1 Het mededingingsbeleid in vogelvlucht

Het Nederlandse mededingingsrecht is stevig ingebed in het Europese mededingingsrecht. Zowel de kernartikelen van de Mededingingswet als zijn belangrijkste begrippen zijn ontleend aan of verwijzen naar de bepalingen en uitleg van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU). Europees recht heeft in veel gevallen rechtstreekse werking in de lidstaten en voorrang boven nationaal recht. Dit hoofdstuk richt zich vooral op het nationale mededingingsbeleid en -recht.

De Mededingingswet is alleen van toepassing als de bewuste gedraging een effect kan hebben op Nederlands grondgebied. Ondernemingen dienen er echter rekening mee te houden dat ook de Europese mededingingswetgeving van toepassing kan zijn op activiteiten op de Nederlandse markt, mits deze activiteiten effecten hebben op de handel tussen lidstaten. Als een gedraging in strijd is met zowel de Mededingingswet als met Europese mededingingsregels, dan kan de Europese Commissie als handhaver optreden in plaats van de ACM. Ook de ACM heeft de bevoegdheid de Europese mededingingsregels toe te passen in Nederland.

Een onderneming die de Mededingingswet overtreedt kan daarvoor beboet worden. De ACM kan in dat geval ook persoonlijke boetes opleggen aan bepaalde personen die bij de overtreding betrokken zijn geweest. Ook de burgerlijke rechter speelt een

---

⁵ Zie de reactie van de SER samen met de Consumentenbond en de Stichting Natuur en Milieu op dit wetsvoorstel: <http://www.ser.nl/nl/actueel/nieuws/2010-2019/2017/20170706-duurzaamheidsinitiatieven.aspx>

rol bij handhaving van de mededingingsregels. Belanghebbenden kunnen bij de rechter vorderen dat een overeenkomst wegens strijdigheid met het kartelverbod nietig wordt verklaard of dat een schadevergoeding wordt betaald.

Mededingingswet

De Mededingingswet geldt voor alle ondernemingen en verenigingen van ondernemers die actief zijn op de Nederlandse markt. Bepalend voor het van toepassing zijn van de Mededingingswet is dat economische activiteiten⁶ worden uitgevoerd.

De Mededingingswet verbiedt:

- kartels (artikel 6 Mw);
- misbruik van een economische machtspositie (artikel 24 Mw);
- concentraties van ondernemingen zonder voorafgaande melding (artikel 27 en 34 Mw).

Dit hoofdstuk richt zich uitsluitend op de bepalingen betreffende kartels.

Kartelverbod

Het kartelverbod (artikel 6, lid 1 Mw / artikel 101, lid 1 VWEU) verbiedt:

- concurrentiebeperkende afspraken tussen twee of meer ondernemingen;
- concurrentiebeperkende onderling afgestemde feitelijke gedragingen tussen twee of meer ondernemingen;
- concurrentiebeperkende besluiten van ondernemingsverenigingen.

Het begrip afspraak is ruim. Een afspraak hoeft niet op papier te staan en kan informeel of stilzwijgend zijn (bijvoorbeeld een mondeling *gentlemen's agreement*). Een afspraak vereist alleen wilsovereenstemming tussen de betreffende ondernemingen over hun commerciële gedrag. Het begrip onderling afgestemde feitelijke gedraging is nog ruimer. Daarvan is reeds sprake wanneer, na onderling contact, samenhangend ('parallel') gedrag van ondernemingen op de markt wordt waargenomen

Er zijn samenwerkingsvormen die vanuit mededingingsoogpunt onschuldig zijn omdat ze geen betrekking hebben op aspecten die de onderlinge concurrentie tussen bedrijven negatief beïnvloeden. Het kartelverbod verbiedt afspraken die (merkbaar) de concurrentie beperken. Twee typen concurrentiebeperkende afspraken zijn te onderscheiden:

---

⁶ Een economische activiteit is 'elke activiteit bestaande uit het aanbieden van goederen of diensten op een markt'.

- i afspraken die de strekking (doel) hebben de concurrentie te beperken (zoals afspraken over verkoopprijzen, het verdelen van klanten of het beperken van de productie of output). Het gaat hierbij om coördinatie van marktgedrag dat naar zijn aard zo schadelijk kan worden geacht voor de concurrentie dat het niet nodig is de effecten ervan te onderzoeken; en
- ii afspraken die niet het doel hebben de concurrentie te beperken, maar die toch een concurrentiebeperkend gevolg hebben.

Sommige afspraken vallen vanwege het ontbreken van **merkbaarheid** buiten het kartelverbod, bijvoorbeeld vanwege het geringe gezamenlijke marktaandeel van de bij de afspraak betrokken ondernemingen of de aanwezigheid van voldoende andere parameters waarop de ondernemingen met elkaar concurreren. Zo zullen sommige zaken sneller onder het kartelverbod vallen dan andere: samenwerkingsafspraken waarbij bijvoorbeeld alle bedrijven in een en dezelfde sector betrokken zijn, zullen sneller schadelijk zijn voor de concurrentie dan afspraken tussen een klein deel van de markt. Afspraken tussen directe concurrenten ('horizontale afspraken') zijn vaak sneller schadelijk dan afspraken tussen bedrijven die geen directe concurrenten van elkaar zijn ('verticale afspraken'⁷).

Alle afspraken tussen ondernemingen die niet (merkbaar) concurrentiebeperkend zijn, vallen buiten het kartelverbod, zijn niet verboden en dus toegestaan.

Het kartelverbod kent ook een zogenaamde **bagatelbepaling**, die van toepassing is op afspraken die geen invloed hebben op de handel tussen lidstaten. De bagatelbepaling is een ondergrens (artikel 7 Mw).⁸ Daaronder is het kartelverbod in het geheel niet van toepassing. Daarnaast geeft de Mededingingswet ook een gedeeltelijke vrijstelling voor ondernemingen die zijn belast met een taak van algemeen economisch belang (artikel 11 Mw). Deze ondernemingen zijn vrijgesteld van het kartelverbod voor zover het verbod de uitoefening van die taak verhindert.

Uitzondering

Het kartelverbod kent ook een rechtstreeks werkende wettelijke uitzondering (artikel 6, lid 3 Mw / artikel 101, lid 3 VWEU). Afspraken tussen ondernemingen en zelfs concurrentiebeperkende afspraken tussen ondernemingen, kunnen een

---

7 Een verticale overeenkomst is een overeenkomst tussen twee of meer ondernemingen die in verschillende fasen van een (productie-, distributie)keten actief zijn. Een keten omvat in de regel een producent, exporteur/importeur, groothandel, detailhandel).

8 De grens is uitgedrukt in aantal betrokken ondernemingen én een omzetgrens, of in het gezamenlijke marktaandeel van de betrokken ondernemingen.

positieve bijdrage leveren aan de economische ontwikkeling. Dit is vooral afhankelijk van de inhoud van de afspraak en de situatie op de markt waarin de afspraak wordt gemaakt. Het kartelverbod kent een uitzondering voor afspraken die weliswaar concurrentiebeperkend zijn maar die tevens economische voordelen genereren die opwegen tegen de nadelen van de concurrentiebeperking.

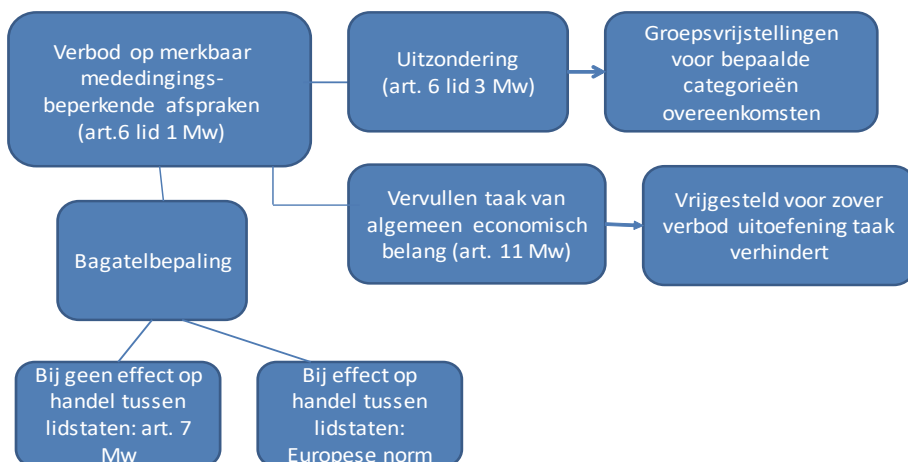
Een onderneming die zich beroept op de uitzondering moet aantonen dat de concurrentiebeperkende afspraak voldoet aan de volgende vier cumulatieve voorwaarden:

1. de afspraak moet bijdragen tot verbetering van de productie of distributie dan wel een technische/economische vooruitgang opleveren;
2. de voordelen die voortvloeien uit de afspraken moeten voor een redelijk deel ten goede komen aan de gebruikers;
3. de concurrentie mag niet verder worden beperkt dan strikt noodzakelijk is; en
4. er moet in de markt voldoende concurrentie overblijven.

Ondernemingen dienen zelf te onderzoeken of de wettelijke uitzondering van toepassing is op hun afspraken.

Voor sommige vormen van samenwerking gelden rechtstreeks werkende **Europese groepsvrijstellingen**. Dit geldt bijvoorbeeld voor gezamenlijke R&D, specialisatie-overeenkomsten en afspraken tussen bedrijven die geen concurrenten van elkaar zijn. De voorwaarden voor toepassing van deze groepsvrijstellingen (bijvoorbeeld het maximale marktaandeel) zijn nauwkeurig omschreven. Richtlijnen geven een nadere invulling aan de groepsvrijstellingen.

Figuur 1.1 Schematisch samengevat hanteert de wet de volgende systematiek:

Meer informatie:

- *ACM-brochure Mededingingswet*
- *ACM-brochure kartelverbod*
- *ACM- Richtsnoeren Samenwerking Ondernemingen*
- *Europese Commissie - Richtsnoeren horizontale samenwerkingsovereenkomsten*

4.2 Spanning duurzaamheid en mededinging

Duurzaamheid is een breed begrip: er worden verschillende onderwerpen onder geschaard zoals milieubescherming, volksgezondheid en ‘*fair trade*’ productie. Bij duurzaamheidsproblematiek gaat het om publieke goederen en externe effecten. Hierbij is vaak op de een of andere manier een collectieve aanpak noodzakelijk. Daarbij is de vraag of deze collectieve actie bij de overheid zou moeten liggen of bij private organisaties.

Er kunnen verschillende redenen zijn voor een rol voor bedrijven, eventueel samen met ngo’s en overheid:

- Wetgeving is niet altijd efficiënt. Soms kan de sector zaken sneller en goedkoper oppakken.
- Soms is sprake van een internationaal *governance gap*: in andere landen bestaat geen wetgeving of deze wordt niet gehandhaafd. De Nederlandse overheid heeft daar geen invloed op.
- Sommige internationale afspraken leggen ook een verantwoordelijkheid bij het bedrijfsleven (bijvoorbeeld OESO-richtlijnen).
- Duurzaamheidsinitiatieven vanuit het bedrijfsleven zijn vaak ook een reactie op maatschappelijke druk en daarmee uitkomst van een maatschappelijk proces.

Duurzaamheid en samenwerking

Op het moment dat er een rol ligt bij het bedrijfsleven is vaak samenwerking nodig: het is voor bedrijven niet altijd mogelijk of wenselijk om individueel duurzaamheidsinitiatieven te ondernemen omdat bijvoorbeeld hogere productiekosten door investeringen in duurzaamheid tot concurrentienadeel kunnen leiden, mede afhankelijk van de vraag naar duurzame producten. In andere gevallen kan samenwerking noodzakelijk zijn om voldoende *leverage* te hebben of om de nodige informatie te verkrijgen. In sommige gevallen kan deze samenwerking de concurrentie beperken en dan krijgen bedrijven met de Mededingingswet te maken.

Het beoordelen of een samenwerkingsinitiatief op het gebied van duurzaamheid mag onder de mededingingsregels, is maatwerk. Bedrijven moeten via een *self assess-*

ment vaststellen of hun afspraken in lijn zijn met de Mededingingswet. Naast het Visiedocument Mededinging en Duurzaamheid heeft de ACM een interactieve ‘beslisboom’ op haar website gepubliceerd die bedrijven helpt bij het maken van zo’n analyse.

De beslisboom geeft eerst aan wat de ACM verstaat onder ‘duurzaamheid’ (namelijk ‘goed voor mens, dier en milieu’). Vervolgens doorloopt de beslisboom kort de volgende stappen en geeft daarbij uit: Wat mag niet? Wanneer mag het dan wel? Aan welke voorwaarden moeten de afspraken voldoen?

De beslisboom legt uit dat het is toegestaan om afspraken over duurzaamheid te maken met andere bedrijven. Indien een afspraak niet (merkbaar) concurrentiebeperkend is of voldoet aan alle vier de voorwaarden (van artikel 6, lid 3 Mw) dan zal de afspraak niet in strijd zijn met het kartelverbod. Bedrijven moeten hierin hun eigen afwegingen maken. Het is wel van belang dat bedrijven feiten goed documenteren en kunnen onderbouwen waarom de afspraak niet merkbaar concurrentiebeperkend is dan wel aan de vrijstellingsvoorwaarden voldoet. Elke zaak staat op zich zelf en vaak zijn details belangrijk voor de welvaartseffecten en concurrentie-effecten van een afspraak. De website van ACM geeft ook voorbeelden van afspraken uit de praktijk.

Voorbeelden van wat (niet) mag

Afnameverplichting als onderdeel van het 'Bangladesh Fire and Safety Accord'*

In het 'Bangladesh Fire and Safety Accord' heeft een groot aantal internationale kledingmerken afspraken gemaakt om te zorgen voor structurele verbeteringen op het gebied van veiligheid in de kledingfabrieken in Bangladesh. Eén van de afspraken ziet op een 'afnameverplichting' voor de kledingmerken. Verbetering van arbeidsomstandigheden en veiligheid van werknemers vergt investeringen van fabrieken. Om deze fabrieken te stimuleren deze investeringen daadwerkelijk te doen, verplichten de kledingmerken zich ten minste 2 jaar gelijkblijvende volumes af te nemen.

Een dergelijke (horizontale) afspraak tussen kledingmerken vermindert hun onderlinge concurrentie op het gebied van de inkoop van kleding. Tegelijkertijd blijft er voldoende concurrentie tussen de kledingmerken over; denk bijv. aan concurrentieparameters waar geen afspraken over zijn gemaakt (bijv. inkoop- en/of verkoopprijzen) en concurrentie van kleding uit andere landen. De afspraak ziet vervolgens op een te maken (verticale) afspraak tussen een individueel kledingmerk en een kledingfabriek. Juist omdat kledingmerken van fabrieken een investering in veiligheid verlangen is het ook gerechtvaardigd dat een kledingmerk een fabriek de zekerheid geeft hun investering in veiligheid te kunnen terugverdienen. De afnameverplichting, die beperkt is tot 2 jaar, biedt deze zekerheid en beperkt als zodanig niet onnodig de concurrentie.

Kip van Morgen**

Supermarkten, producenten en verwerkers hebben onderling afspraken gemaakt over de verkoop van kippenvlees met meer dierenwelzijn voor kippen, 'de Kip van Morgen'. Onderdeel van die afspraak is dat op reguliere wijze geproduceerd kippenvlees uit de schappen wordt gehaald.

Dit leidt tot een beperking van de concurrentie op de markt voor de verkoop van kippenvlees aan consumenten. Consumenten zouden als gevolg van de afspraken vanaf 2020 geen regulier geproduceerde kip meer kunnen kopen in Nederlandse supermarkten. De keuzevrijheid van de consument wordt daarmee ingeperkt.

Een van de voorwaarden om in aanmerking te komen voor een uitzondering op het kartelverbod (artikel 6, lid 3 Mw) is dat de voordelen van de afspraak voor de consument groter zijn dan de nadelen zoals het beperken van de keuzes voor

* Zie: <http://schonekieren.nl/nieuws/2013/het-bangladesh-veiligheidsakkoord-een-baanbrekend-initiatief-voor-veilige-fabrieken/#informatie>

** Zie: <https://www.acm.nl/nl/publicaties/publicatie/13760/Afspraken-Kip-van-Morgen-beperken-concurrentie/>

consumenten en een hogere kostprijs. ACM heeft gekeken of deze maatregelen uit de afspraak voor de Kip van Morgen door de consument worden gewaardeerd. Daaruit blijkt dat de consument voor dierenwelzijns- en milieumaatregelen wel wil betalen, maar niet voor de beperkte verbeteringen van de Kip van Morgen. Per saldo levert die de consument geen voordeel op. Hierdoor is niet voldaan aan de eerste van de vier cumulatieve voorwaarde voor een wettelijke uitzondering op het kartelverbod. Daardoor is de afspraak voor de Kip van Morgen in strijd met de Mededingingswet.

Zie voor meer voorbeelden de *ACM-website*

Meer informatie:

- *ACM: interactieve beslisboom*
- *ACM-notitie 'De beoordeling van mededingingsbeperkingen als gevolg van duurzaamheidsinitiatieven in de praktijk'*
- *ACM-visiedocument mededinging en duurzaamheid*
- *Brochure Fair Wear Foundation over do's and don'ts bij leefbaar loon*

ACM heeft haar uitgangspunten voor toezicht op duurzaamheidsafspraken en mededinging gepubliceerd op haar *website*

Duurzaamheid en Uitwisseling concurrentiegevoelige informatie

Bij een collectieve aanpak van een duurzaamheidsvraagstuk zullen betrokken organisaties, waaronder bedrijven, op diverse terreinen discussies voeren en zal het vaak nodig zijn onderling informatie te delen en uit te wisselen. Bovendien kan de uitwisseling van informatie tussen bedrijven, al dan niet via een ondernemersvereniging of een onafhankelijk onderzoeksbureau, bedrijven helpen algemene marktontwikkelingen te volgen en daarop in te spelen.

De uitwisseling van informatie kan echter ook leiden tot een uitschakeling van de normale onzekerheid in de markt over het (voorgenomen) marktgedrag van marktdeelnemers en daarmee tot een aantasting van de concurrentie. Onzekerheid over het commerciële en strategische beleid van de concurrent is een belangrijke prikkel om te innoveren en de bedrijfsvoering efficiënter in te richten. Uitwisseling van informatie kan tot gevolg hebben dat ondernemingen niet meer zelfstandig en onafhankelijk hun marktgedrag bepalen.

Indien sprake is van een overeenkomst tussen ondernemingen, een onderling afgestemd feitelijk gedrag of een besluit van een ondernemersvereniging om de informatie uit te wisselen kan deze informatie-uitwisseling in strijd zijn met het

kartelverbod. De manier waarop de informatie wordt uitgewisseld (mondeling, schriftelijk, via e-mail of een website), is voor de mededingingsrechtelijke beoordeling niet relevant.

Of uitwisseling van informatie een merkbaar effect op de concurrentie heeft, hangt af van de omstandigheden van het geval: enerzijds van de aard, de frequentie en de bestemming van de uitgewisselde informatie en anderzijds van de marktstructuur. Hoe concurrentiegevoeliger de uitgewisselde informatie, des te eerder sprake kan zijn van een ongeoorloofde mededingingsbeperking. Informatie wordt concurrentiegevoeliger naarmate het:

- a. betrekking heeft op concurrentieparameters zoals prijzen, productie, kosten, afzet en klanten (denk aan strategische informatie over prijzen, klantenbestanden, productiekosten, hoeveelheden, omzet, verkopen, capaciteit, kwaliteit, marketingplannen, risico's, investeringen, technologieën);
- b. gedetailleerder is/het niveau van aggregatie lager is;
- c. actueler is, frequenter wordt verstrekt;
- d. niet voor eenieder beschikbaar is.

Belangrijke structuurkenmerken die van invloed zijn op de concurrentiegevoeligheid van informatie zijn onder meer de concentratiegraad (het aantal en de grootte van de op de markt actieve ondernemingen), de aard van het product en de mate van productdifferentiatie, transparantie, stabiliteit, symmetrie en complexiteit van de markt, het al dan niet bestaan van toetredingsdrempels tot de markt, de groei van de marktvraag en de kostenstructuur.

Voorbeeld uitwisseling van concurrentiegevoelige informatie

Transparantie over herkomst steenkool*

In 2010 startte de Kolendialoog** naar aanleiding van berichtgeving over slechte arbeidsomstandigheden in steenkoolmijnen in Colombia. De dialoog had twee doelen waarvan één 'het verbeteren van transparantie in de steenkoolketen richting Nederlandse eindconsumenten'. Energiebedrijven zouden inzichtelijk maken uit welke mijnen zij steenkool betrekken voor de Nederlandse productie van elektriciteit.

* Zie <https://www.acm.nl/nl/publicaties/publicatie/13544/Advies-ACM-over-herkomsttransparantie-in-de-steenkolenketen/>

** Een dialoog met stakeholders, maatschappelijke organisaties, vakbonden en afnemers en leveranciers van steenkool, over het verantwoord winnen en inkopen van steenkool.

Het uitwisselen van individuele herkomstgegevens van steenkool tussen elektriciteitsproducenten leidt ertoe dat zij inzicht krijgen in elkaars inkoopstrategie en in de kostprijzen voor steenkool doordat zij bij dezelfde mijnen steenkolen afnemen dan wel kostprijzen kunnen opvragen. Het betreft geïndividualiseerde informatie die normaal niet openbaar is en dat maakt deze informatie concurrentiegevoelig. Daarbij komt dat energiebedrijven acteren op een geconcentreerde markt. In Nederland zijn op dat moment vijf elektriciteitsproducenten die steenkool inkopen voor de opwekking van elektriciteit. Daarnaast blijkt dat de praktische uitvoerbaarheid van de afspraak lastig is en dat de mogelijke gevolgen van de herkomsttransparantie voor de Nederlandse elektriciteitsproducenten en consumenten aanzienlijk kunnen zijn in de zin van hogere prijzen door een beperking van inkoopmogelijkheden (beperkt tot marktpartijen die de herkomst van de steenkolen kunnen garanderen).

ACM concludeerde dat elektriciteitsproducenten vrijwillig de herkomst van de steenkolen mogen publiceren. Daaraan zijn wel voorwaarden verbonden. Het is van belang dat de elektriciteitsproducenten geen inzicht krijgen in actuele, geïndividualiseerde informatie op mijnniveau over de herkomst van steenkolen. In dit geval is een werkbare optie dat de gegevens over mijnen of mijngebieden door een derde worden verzameld en bewerkt tot een overzicht van geaggregeerde gegevens. Deze gegevens worden derhalve niet bekend bij de verschillende energiebedrijven en zijn niet meer herleidbaar tot een individueel energiebedrijf. Tevens worden de gegevens jaarlijks achteraf aangeleverd zodat er geen sprake is van actuele gegevens.

Om te voorkomen dat in het kader van een samenwerking, bijvoorbeeld bij een IMVO-convenant, concurrentiegevoelige informatie tussen bedrijven wordt uitgewisseld kunnen partijen de nodige voorzorgsmaatregelen treffen. Dit kan bijvoorbeeld door bedrijfsgevoelige informatie, voor verspreiding, te laten anonimiseren en aggregeren zodat het niet meer herleidbaar is tot een specifieke onderneming.

Meer informatie:

- *Europese Commissie - Richtsnoeren horizontale samenwerkingsovereenkomsten*

Samenstelling van de Werkgroep

De onderhandelingen zijn gevoerd door Brancheorganisaties, Vakbonden, Maatschappelijke organisaties en Overheid. Het convenant is tot stand gekomen onder leiding van de SER.

Leden

Plaatsvervangende leden

Voorzitter

Pierre Hupperts

Leden namens Brancheorganisaties

Marieke Doolaard (CBL)

Tim Lohman (FNLI)

Jan Kees Hottentot (KNSV)

Marc Jansen

Marian Geluk

Poul Wiertsema

Leden namens Vakbonden

Frans Westerman (CNV)

Gerben van der Meulen (FNV)

Marie-José Alting von Geusau

Dick de Graaf

Leden namens maatschappelijke organisaties

Marco Dubbelt (Global March)

Leonard Zijlstra (Icco)

Evert-Jan Brouwer (Woord en Daad)

Wendy Schutte

Leden namens Overheid

Tessel van Westen (Min. BHOS)

Daniëlle Kretz

Mirte Ruessen

Liesbeth Kap

Leden namens Kennisinstellingen

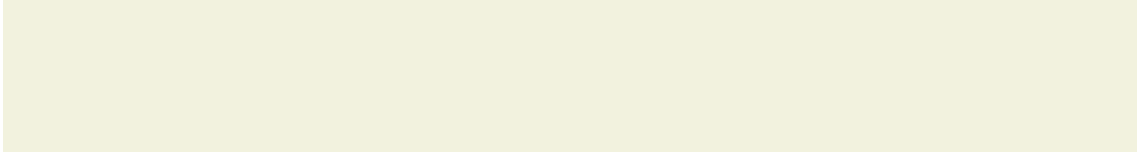
Tony Bruggink (IDH)

Jan Gilhuis

Secretariaat

Jan van Wijngaarden (SER)

Nikolai Bloem (SER)

Publicatieoverzicht

Algemeen

Publicaties van de SER verschijnen digitaal. Alle publicaties zijn te downloaden op onze website www.ser.nl. Sommige publicaties zijn in boekvorm te bestellen via communicatie@ser.nl. Van de adviezen verschijnt eveneens een Engelstalige samenvatting. Deze is te vinden op de webpagina van het desbetreffende advies en de Engelstalige website van de SER.

Adviezen

Energietransitie en werkgelegenheid - Kansen voor een duurzame toekomst

2018, 96 pp., publicatienummer 18/03

Verkenning De vele kanten van banen combineren

2018, 90 pp., publicatienummer 18/02

Advies optimalisering verlof na geboorte kind

2018, 22 pp., publicatienummer 18/01

Advies Toekomstgericht beroepsonderwijs - Deel 2 Voorstellen voor een sterk en innovatief beroepsonderwijs

2017, 130 pp., publicatienummer 17/09

Consumentengeschillen moeten sneller en eenvoudiger opgelost kunnen worden

2017, 26 pp., ISBN 978-94-6134-102-0, publicatienummer 17/08

Passie Gewaardeerd - Versterking van de arbeidsmarkt in de culturele en creatieve sector

2017, 114 pp., ISBN 978-94-6134-100-6, publicatienummer 17/07

Grenswaarde voor acrylamide

2017, 18 pp., ISBN 978-94-6134-099-3, publicatienummer 17/06

Governance van het energie- en klimaatbeleid

2017, 22 pp., ISBN 978-94-6134-098-6, publicatienummer 17/05

Leren en ontwikkelen tijdens de loopbaan - Een richtinggevend advies

2017, 112 pp., ISBN 978-94-6134-097-7, publicatienummer 17/04

Opgroeien zonder Armoede

2017, 166 pp., ISBN 978-94-6134-095-5, publicatienummer 17/03

Medezeggenschap Pensioen in Kleine Ondernemingen

2017, 30 pp., ISBN 978-94-6134-094-8, publicatienummer 17/02

Regionaal samenwerken: Leren van praktijken

2017, 116 pp., ISBN 978-94-6134-093-1, publicatienummer 17/01

Signalering Nieuwe wegen naar een meer succesvolle arbeidsmarktintegratie van vluchtelingen
2016, 116 pp., ISBN 978-94-6134-092-4, verkrijgbaar via www.ser.nl

Grenswaarde voor meelstof
2016, 20 pp., ISBN 978-94-6134-091-7, publicatienummer 16/09

Verkenning Mens en technologie - Samen aan het werk
2016, 164 pp., ISBN 978-94-6134-090-0, verkrijgbaar via www.ser.nl

Een werkende combinatie - Advies over het combineren van werken, leren en zorgen in de toekomst
2016, Deel I Samenvatting & Visie, 110 pp., ISBN 978-94-6134-089-4, publicatienummer 16/08
2016, Deel II Analyse, 242 pp., ISBN 978-94-6134-089-4, publicatienummer 16/08

Toekomstgericht beroepsonderwijs - Deel 1 Voorstellen ter versterking van de beroepsbegeleidende leerweg
2016, 66 pp., ISBN 978-94-6134-088-7, publicatienummer 16/07

Versnelling van verduurzaming van de veehouderij
2016, 48 pp., ISBN 978-94-6134-087-0, publicatienummer 16/06

Werken aan een circulaire economie: geen tijd te verliezen
2016, 100 pp., ISBN 978-94-6134-085-6, publicatienummer 16/05

Verkenning sociale infrastructuur kwetsbare groepen binnen de Participatiewet
2016, 42 pp., ISBN 978-94-6134-084-9, verkrijgbaar via www.ser.nl

Verkenning wettelijk minimumjeugdloon
2016, 86 pp., ISBN 978-94-6134-083-2, verkrijgbaar via www.ser.nl

Verkenning persoonlijk pensioenvermogen met collectieve risicodeling
2016, 102 pp., ISBN 978-94-6134-082-5, verkrijgbaar via www.ser.nl

TTIP - Transatlantic Trade and Investment Partnership
2016, 200 pp., ISBN 978-94-6134-080-1, publicatienummer 16/04

Snel en toegankelijk geschillen oplossen
2016, 20 pp., ISBN 978-94-6134-079-5, publicatienummer 16/03

Werk: van belang voor iedereen - Een advies over werken met een chronische ziekte
2016, 178 pp., ISBN 978-94-6134-078-8, publicatienummer 16/02

Gelijk goed van start: Visie op het toekomstige stelsel van voorzieningen voor jonge kinderen
2016, 186 pp., ISBN 978-94-6134-077-1, publicatienummer 16/01

Verkenning Arbeidsmarkt Culturele Sector
2016, 111 pp., verkrijgbaar via www.ser.nl

Leren in het hoger onderwijs van de toekomst (Advies over de Strategische Agenda Hoger Onderwijs 2015 - 2025)
2015, 80 pp., ISBN: 978-94-6134-076-4, publicatienummer 15/06

De SER-agenda voor de Stad
2015, 124 pp., ISBN 978-94-6134-074-0, publicatienummer 15/05

Het Nederlandse stedenlandschap: impressies en achtergronden
Achtergronddocument bij het SER-advies Agenda Stad
2015, 84 pp., verkrijgbaar via www.ser.nl

Rapporten

Nederlandse economie in stabiel vaarwater: een marco-economische verkenning
2013, 64 pp., ISBN 978-94-6134-052-8

Nieuwe EU-voorstellen Regulering en toezicht financiële sector
2010, 64 pp., ISBN 978-94-6134-006-1

CSED-rapport: Naar een integrale hervorming van de woningmarkt
2010, 124 pp., ISBN 978-94-6134-004-7

Engelstalige publicaties

Dutch Gold Sector IRBC Agreement on international responsible business conduct of companies in the Netherlands with gold or gold bearing materials in their value chains
2017, 60 pp., available at IMVO website:

The transition to a circular economy
Abstract, 2017, 8 pp., available at www.ser.nl

Learning and development during career
Summary and recommendations, 2017, 8 pp., available at www.ser.nl

Dutch Banking Sector Agreement on international responsible business conduct regarding human rights
2016, 52 pp., available at IMVO website: <http://bit.ly/2GcIqSQ>

Overige publicaties

IMVO Convenant Voedingsmiddelen
2018, 72 pp., verkrijgbaar via IMVO website:

IMVO Convenant Goud - Werken aan een verantwoorde goudketen
2017, 66 pp., verkrijgbaar via IMVO website:

Convenant Duurzame Kleding en Textiel
2016, 100 pp., verkrijgbaar via IMVO website: <http://bit.ly/2BZ01zS>

Leidraad personeelsvertegenwoordiging – met toelichting en bijlagen
2010, 104 pp., ISBN 90-6587-998-6

Voorbeeldreglement Ondernemingsraden – met toelichting en bijlagen
2010, 264 pp., ISBN 90-6587-997-8

Colofon

Uitgave

Sociaal-Economische Raad
Bezuidenhoutseweg 60
Postbus 90405
2509 LK Den Haag

T 070 3499 525

E communicatie@ser.nl

www.ser.nl

Fotografie

Shutterstock

Vormgeving en opmaak

2D3D, Den Haag (basisontwerp); Afdeling SER-Communicatie, opmaak

© 2018, Sociaal-Economische Raad

Alle rechten voorbehouden

Overname van teksten is toegestaan onder bronvermelding.

SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD
Bezuidenhoutseweg 60
Postbus 90405
2509 LK Den Haag

T 070 3499 499

E communicatie@ser.nl

www.ser.nl

© 2018, Sociaal-Economische Raad